

OZSVÁTH SÁNDOR

Mik vagyunk?

OZSVÁTH SÁNDOR

Mik vagyunk?

ACCORDIA KIADÓ

Alapítva: 1998

Budapest, 2012

Isten tenyerén

„Vitézek, mi lehet ez széles föld felett szebb dolog a végeknél? / Holott kikeletkor a sok szép madár szól, kivel ember ugyan él; / Mező jó illatot, az ég szép harmatot ad, ki kedves mindennél.” Balassi Bálint örökbecsű sorai tolulnak elő emlékezetiünkből, midőn visszavisszatérő tárcatárgyként egyfajta „keleti végek” dicséretét olvashatjuk Ozsváth Sándor új kötetében. Így sorakoznak itt lélekkel telített sorok a Felső-Tisza vidéki, tiszabáti kultúrtáj szépségeiről, örök értékeiről: az Árpád-kori templomok, a csónakfejű temető, a zsindeletetős haranglábak, a kazettás mennyezetű istenházak, évezredes asztrálmítoszi örökségünk hordozói, a ritkaságszámba menő természeti értékek soráról. Meggyőző sorok, töprengtető, együttgondolkodásra hívó tárcák, tárcariportok tanúskodnak itt arról: e nemzeti kincsekre sokkal inkább igaz, hogy az „Isten tenyerén”, semmint az, hogy az „Isten háta mögött” lelhetünk rájuk.

S elgondolkodtató véleményközlések sora olvasható itt mind a szűkebb értelemben vett keleti végekről, mind a legtágabb értelmű keleti, Kárpát-medencei sorsproblémákról. Mindegyik előtt nemzeti ügyekben. Mint mondja: szégyelljük a szegyen napját... A tárcaíró aggódik az anyaországon kívül rekedt

magyarok anyanyelvének megőrzéséért; „oldott kéveként” széthulló családokat emleget. Felveti a problémát: miképp tűnnek el „egykor színmagyar erdélyi és partiumi falvak, magyar többségű városok” az etnikai térképről. S így vonulnak el az olvasó lelki szemei előtt az „ablakig-ereszig gazos, elhagyatott, egykor gangos-hangos házak, térdeplőre görnyedt góréval, rogyadozó csúrral, reménytelenül”. Egy-egy köznapi hőst emlegetve arra kérdez: a rendkívüli nehézségekkel küzdő egészségügy „megállás nélkül forgó verklíjében” a „vékonyka-fiatalka doktornő vajon hogy bírja ezt az iszonyú tempót s terhelést egyedül”. Vagy épp arra – a kétkezi munka megbecsüléséért perelve –, hová lettek a mai világból az igazi ezermesterek vagy az edényfoltozók.

A tárcza a napi konfliktushelyzetek árnyalt kimondására is különösen alkalmas műfaj; az apró-cseprő, ám korántsem lényegtelen hibákat, káros és kóros jelenségeket, a kisebb és súlyosabb emberi mulasztásokat – éppúgy, miképp a nagyobb hatókörű, egyetemesebb gondokat – ugyancsak építő kritikával ostorozza, az „érted haragszom, nem ellened” termékeny attitűdjével. A tárcaíró megdöbben azon, hogy egy hatalmas hazai történelmi kötetfolyamban a Szent Korona „csak egy porszemet, mindössze 460 karaktert ér!” S bírálja a politikusok mindennapi viselkedését, mondván, „a zsebre dugott kéz a testiség territóriumához tartozik, mely a kulinárisnak, a mértéktelenségnek emblematikus sávja”.

S amint nem éri be azon keseregni, hogy szétszóródott a magyarság, keresi az összetartó értékek nyomait, cselekvést sür-

get a – felesleges – beszéd helyett, olykor életreceptszerű maximába hajló aforisztikus kifejezésmóddal: „A tekintet hitelesít, aláhúz, kiemel vagy éppen ellenkezőleg: hiteltelenít (mást »mond« a szem, mint amiről a száj beszél).” Vagy épp a tárcába épített anekdotikus betétekkel győzve meg az olvasót. (*Magyarul; Az oláh, a tót meg a cigány*).

Előzményéhez, a *Látjátok, feleim...* című tárcakötethez hasonlóan, a természetes közegű, levegős falusi gyereklét, a boldogult ifjúkor jóízű világát is felidézi a *Mik vagyunk* (pl. a *Falun* c. ciklus darabjaiban), nemritkán ugyancsak sajátos – közvetett – módon, „negatív festéssel”. Talán épp ez időknak emléket állítva tett közzé itt is, mint előző könyvében, épp harminchárom írást a „tiszteletbeli székelly” címmel kitüntetett művelődéstörténész. S arra is utalni látszik e megismételt számjelképpel: a tollát a keresztyén értékrend vezérli. S nemcsak utal erre: minden sora tanújele ennek a szilárd értékrendnek.

Ozsváth Sándor mindennapi hőse, „atyánkfia” nem feltétlenül „írói alteregó”, mint azt a megelőző tárcakötet, a *Látjátok, feleim...* kiadója megjegyzi. Némelyik írásban persze igen, de „atyánkfia”: „hazánkfia” – nem egy, inkább több személy, illetve több személyből elvont figura: a mindennapi ember, a mindennapok hőse. A tárcahős. Olykor meg antihős. (Vagy éppen – művész). E tárcáknak ekképp nem csak a végük csattan, a tárcaíró egyes szám első személyű, vallomásos szövegei mellett – főleg a *Falun* ciklusban, amennyiben felbukkan bennük „atyafi” – az eleje is különleges; a közös értékrend folytán azonosul is vele a szerző, egyszersmind distancíroz is, azzal,

hogy harmadik személyben szól róla; „atyánkfia” örök otthon-talan a „modern” közegben, nem leli benne a helyét, mert nem találja ott a lelki nyugalmat-nyugalmát, önmagát, az elsüllyedte, időtlen Atlantisza már csak mélyen őrzött emlékeiben él (igen, művész is „atyánkfia”). Nem találja még nyomát sem az ő eredeti, régi világának, amelyben rend honol, összetartás van, nem üveges tekintettel ide-oda kondenzcsíkokat húzva rohangáló, sietős léptű és lelkű, elméjű alakok, idiotészek, de nem is az épp kitűzött cél alakította értékrendű alakok lakják, mint a „modernet” oly gyakran, hanem makkegészséges gondolkodású és lelkületű, józan eszű és józan magyar szemű, stabil értékrendű emberek, akik száznak egymásra még ma is időt, s akik milliójében megesnek még mesélhető történetek.

S ez a hős nemcsak „atyafiként”, hanem olykor afféle modern Szindbádként emlékezik, mert nemcsak a régi szüreteket vagy egy hajdani hegedűt hoz észbe, bizony visszaidézi a szalagavató korabeli táncot, örök fiatalként tűnődve-elmélkedve kicsit egyúttal a régi és a mai nőkről is... (*Asszonyok, lányok*). Széles a hangnemi skála: az emlékezések pátoszát vagy gordonkahangját a jelen új tapasztalatait számba véve a kedélyes humor, s – a narrátor nemritkán epébe mártott tolla nyomán – az irónia, valamint szatirikus stílusárnyalat váltja.

A *Mik vagyunk* kötet írásai éppúgy eleven példák a tárca jellemző műfaji jegyeire, mint a *Látjátok feleim...* írásai (okkal vettünk fel belőle a *Szent hír és szabad vélemény* c. sajtóműfajelméleti főiskolai tankönyvünkbe, tanítandó példaként). Minták a köznapok életmozzanatainak irodalomba emelésére, a

szépirodalmi igényű, elmélkedő, véleményalkotó írásmódra. Arra, hogy ez az igényesen szórakoztató, olvasmányos klasszikus sajtóműfaj mindennapi hősokeket ábrázol, (tárca)hősök mindennapjait jeleníti meg. Empátiával, együttérzéssel, éleslátással. Új gondolatot vetve fel, vagy épp egy régít új szempontból világítva meg. Szellemesen, s mint szó esett róla: különleges nyitánnyal, s gyakran csattanóval a végén. Könnyed hangvétellel, csevegő modorban, *az olvasóval bizalmas viszony* kialakítására törekedve. A kiváló író és irodalomtörténész, Sőtér István egy 1942-es tanulmányában (*Egy elfeledett műfaj: a tárca*) a műfajhoz illő szellemességgel ekképp definiál: „Egy szabálya van – nagyon nehéz szabály: *mindent megtehetsz, amíg könnyed vagy és szórakoztató!*” A tárca legfőbb erényeinek a *könnyedséget* és *kötetlenséget* jelöli meg.

E műfaj megszólító jellegű (e kötetnek, miképp elődjének, már a címe is ilyen, utalva egyszersmind a hagyományra!) – nem feltétlenül nyelvtani értelemben az, hanem ahogyan Márai Sándor gondolta: „néhány soros, cinkosi közlés”-ek ezek a színes írások, amelyek révén a szerző az olvasóval egy-egy pillanatra mintegy szerződést köt. S „vajákos cinkosságban, együtt beszélnek meg valamit, feldühödnek vagy elandalodnak valamin”. De nem csak a világot illeti kritika, önmagunkat is: az irónia csak akkor ér valamit, ha önirónia társul hozzá – mint itt. Cinkosa a szerző az olvasónak (s viszont) ebben is. Önmagukat is jól „kitárgyalják”.

Mert a tárca nyilvános együtt töprengés az olvasóval. Mint e kötet darabjai.

Jól megmerülve benne, meggyőződhetünk arról is: mély szeretettel szól a magyarságról, a nemzetről. Vallva s élve a régi atyai szavakat sorait: „Magyarnak lenni: tudod, mit jelent? / Magasba vágyva, tengni egyre – lent; / Mosolyogva, mint méla őszi táj, / Nem panasolni senkinek, mi fáj...” Ha nyitányként a reneszánsz zseni sorait idéztük, zárjuk is vele beköszöntőnként. A könyv mintha Balassi – a végek jelképpé növő vitézei útján az egész magyarságra, az egész nemzetre kiterjesztett – jókívánságát közvetítené: „*Mint sok fát gyümölcscsel, sok jó szerencséekkel áldjon Isten mezőibe!*”

Arany Lajos
Holló László-díjas
művészeti író, lapszerkesztő

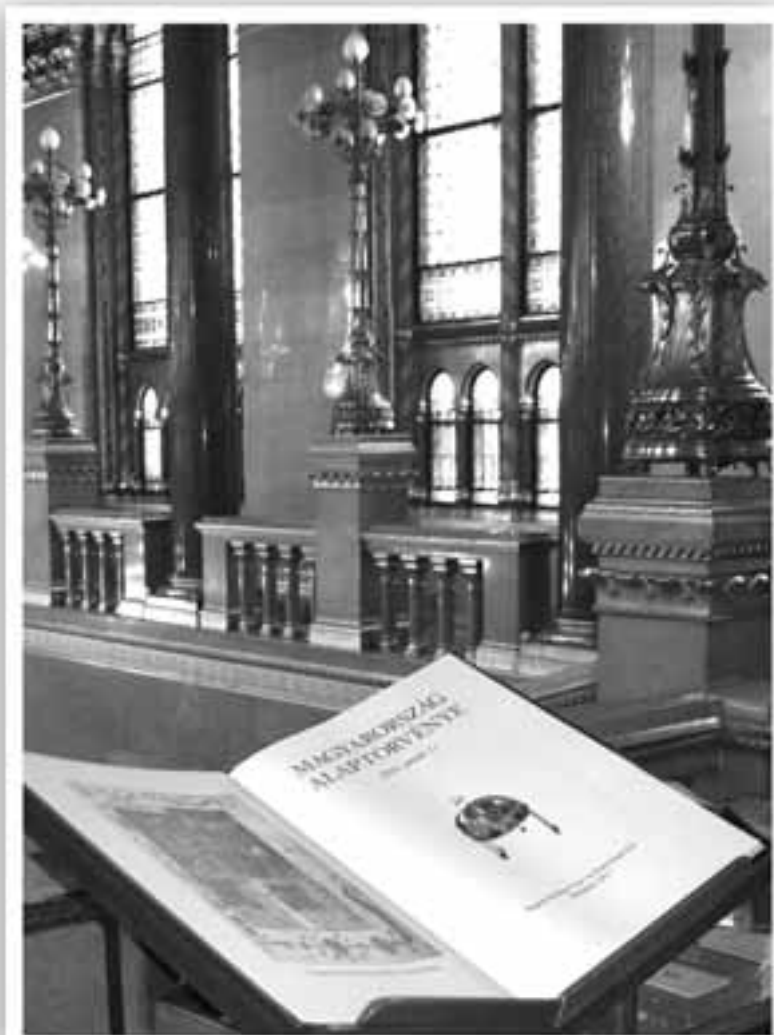
I.

Négyszázhatvan karakter

„Értekezés” a Szent Koronáról

Ifjúkorom egyik legmeghatározóbb könyvélménye a Móra Könyvkiadó *Képes Történelem*-sorozata volt. Diákként, majd kezdő tanárként másfél évtizedig gyűjtöttem köteteket. Később aztán néhány „feledékeny” tanítványom miatt közel felére csappant a számuk, de a maradékot ma is kedvvel forgatom. A régen érzett ifjonti izgalommal és lelkesedéssel vártam hát a Kossuth Kiadó 23 + 1 kötetes új vállalkozását, a *Magyarország történetét*.

„Ilyen jellegű munka ekkora terjedelemben és magyar nyelven most jelenik meg először” – írja a sorozat előszavában **Romsics Ignác** főszerkesztő, „szakszerű összefoglalást” ígérve. A szakmai igényességre és a történészek szakszerűségére tett ígérete – na, végre! – csak tovább fokozta várakozásomat. A sorozat darabjai gyorsan és pontosan érkeznek, a befogadói igyekezet szinte követni sem tudja e sebességet (áprilistól áprilisig 24 kötet, nem kis teljesítmény!) Már a kétharmadát kézbesítették, pedig még csak az elejét próbálom megemészteni. Az első elolvasása után azonban igen nagy lélegzetet

kell majd vennem, hogy a kezdeti izgalommal és kíváncsisággal forgassam a későbbieket. A miért?-re adandó válasz hosszabb tanulmányt érdemelne, remélem, tanult kollégáim ezt rövidesen megteszik, kifogásaim (szolidabban: értetlenkedéseim) közül most csak egy tárgykörre szeretnék fókuszálni.

A kéttucatnyira tervezett sorozat második kötete (Font Márta: *Államalapítás 970–1038*) mindössze néhány sorban, egészen pontosan 460 karakternyi szövegterjedelemben intézi el a Szent Koronát: „A magyar koronáról régóta tudjuk, hogy két részből áll. Az alsó, görög feliratos rész (*corona graeca*) 11. századi bizánci munka, a lemezek Krisztust, hat szentet, a világi személyek közül VII. (Dukasz) Mihály bizánci császárt, fiát, Konstantint és I. Géza magyar királyt ábrázolják. A *corona latina*, azaz a felső rész lemezei ismeretlen rendeltetésű tárgyról származnak. A két rész összeillesztésére legvalószínűbben III. Béla idejében (1172–1196) került sor.” (35–36. oldal).

Ha van valami, ami múltunkból ma foglalkoztatja a közvéleményt, az a Szent Korona! Hetente, olykor naponta hallhatunk, olvashatunk róla, könyvek tucatjai, értekezések és hírlapi cikkek százai foglalkoznak vele. De úgy tűnik, a magyar történetkutatót évtizedek óta uraló szemlélet mai utóvédharcosai mindebből semmit sem érzékelnek! Tudományuk elefántcsont-tornyában figyelembe sem veszik a honi és külföldi művészettörténészek, magyarságkutatók, művelődéstörténészek, arany- és zománcművesek, ötvösművészek, természettudósok (fizikusok, matematikusok, anyagszerkezettel foglal-

kozó kutatók) e tárgyban publikált könyvtárnyi anyagát – rosszabb esetben nem is tudnak róla! Legalább megemlétenék, a tudósi tisztesség okán, hogy vannak más nézetek, tudományos álláspontok is! Sőt változatlanul elvárják, hogy ma is készpénznek vegyük az évtizedek óta kényelmesen puffogatott „régóta tudjuk”-tól „legvalószínűbben”-ig terjedő szaktudományos okfejtéseiket.

Nekik a Szent Korona – a *Magyarország története* kötetfolyamában – csak egy porszem, mindössze 460 karaktert ér! Ennyit. Ennyit?

2009

II.

A szégyen napja

2004. december 5-e a magyar történelemnek Világosnál is sötétebb dátuma, immár kitörölhetetlenül!

Akkor, 1849-ben önként adtuk fel, de külső kényszerre, hatalmas muszkafenyegtettség közepette, s ugyanúgy Majténynál is, még 1711-ben, ott és akkor reménytelen külpolitikai konstellációban, elviselhetetlen túlerővel szemben.

Öt évvel ezelőtt azonban – éppen advent idején! – egy újdonsült európai uniós ország, a szuverén Magyar Köztársaság polgárai szavaztak nemmel, minden kényszer nélkül, békeidőben, megtagadva a sorsközösséget, a nemzet spirituális egységét jelképező állampolgárságot határon túlra szakadt testvéreitől. Még csak török áfiumra, Habsburg önkényre vagy muszkaveszélyre sem hivatkozhattunk! Aznap a hasával szavazott az ország, felülve egy sunyi politikai szólámnak: jön majd a 23 millió román, s elveszi előlünk a munkát meg eleszi a kenyerünket! Ugyanakkor az ülépével is szavazott egy terjedelmes lakosságrész, mely otthon ült, vagy kocsmában-kávéházban mérlegelt a köztvé mellett, hogy elmenjen-e voksolni. Felhajtotta a felest vagy a sört, s maradt, mint Arad.

Felelős ezért a magyar politika valamennyi színárnyalata – az acsargó demagógtól a langyos fontolgotóig. S különösen felelős a magát magyarnak mondó politikai elit, mely a közelmúlt történetében végre egyszer nagyvonalú lehetett volna! Nem tette, álságosan áthárította a döntést a valaha nemzetnek nevezett, de mára végzetesen megosztott, megtévesztett és megvezetett, tartás nélküli országlakosságra. Ugyanakkor, mikor a szerb országgyűlés közfelkiáltással, a horvát parlament pedig 100%-os igen szavazattal adta meg az állampolgárságot minden magát szerbnek vagy horvátnak vallónak, éljen az bárhol is a világban. Ugyanezt megtette az azóta ugyancsak unióssá lett Románia és Szlovákia is.

A két lélekemelő októberi ünnepre most december 5-e jön, a szégyen napja. Szégyelljük is, mindörökre!

2009

III.

Az oláh, a tót meg a cigány

Ady Endre születésének 100. évfordulóján Ceaușescu Romániájában a *Magyar jakobinus dalát* némi átigazítás után engedték csak elszavalni, imígyen: „Hiszen magyar, román, szláv bánat / Mindigre egy bánat marad.” Hallom-olvasom, hogy újabban meg ifjú szomszédunk neheztel reánk, mert tótozzuk őket. Szegény Mikszáth, mit szólna most a *szlovák* atyafiak e névbeli buzgólkodásához...

Hazai nyelvi frusztrációnk is már bő két évtizedes: Hogyan is nevezzük néven – kedvenc szarvasi főtörzsőrmesterem szavajárását idézve – „a nem idén nyáron leburnult” polgártársainkat? A cigány-roma megnevezésbéli mérkőzés jelenleg döntetlenül áll, a mezőnyjátékban némi cigány fölényel. A hivatalosság romázik, az országalakosság meg, köztük az érintettekkel, cigányozik. Utóbbiak bizony cigányönkormányzatba tömörülnek, rájuk szavaznak, esetleg a cigányvajdára hallgatnak, cigánykultúráról és cigányfolklórról beszélnek. Álságos tapintat ez a romázás, s különösen politikusaink ajkán csörömpöl hamisan a szó. De furcsa is lenne az átkeresztelő, mert akkor bizony következetesnek kell lenni! A generális névcsere után például, élén a világhírű romaprímással, a Száztagú Romazenekar

játszaná majd a Romabáró dalait, miközben romahal helyett, mert az könnyen romaútra megy, romapecsenyét rendelnék az étteremben. De hogy tovább romálkodjak: a fenti adys példa nyomán, picit átigazítva Vörösmarty örökbecsűjét (*A vén roma*), így szólna majd a mű refrénje: Húzd rá roma, megittad az árát!

Még mielőtt romakereket hányatnának vélem, kérem, hallgassuk meg a Transylmania együttes népszerű dalát, s fogadjuk meg a benne foglaltakat: „Legyen úgy, mint régen volt...”!

2010

IV.

Asszonyok és lányok

Manapság, autóbuszon-villamoson utazva, atyánkfia gyakran felejtí szemét hatvan körüli asszonyok arcán. Milyen ismerős némelyik! Ez a szempár egy réges-régi ösztáncon mosolygott rá a Bikában, az a még mindig huncutkás meg egy előadáson felejtkezett rajta pár évtizede, amaz, a kissé már szarkalábas pedig egy ötórai teán szemezett vele kitaratóan.

Arra is felfigyelt atyánkfia, némileg neheztelve, hogy e szempárok már nem néznek vissza rá, mint egykor, se kacér-kihívóan se andalítóan, még csodálkozva vagy megütközve sem. Másat néznek! Másokat! Atyánkfia várakozásával ellentétben azonban nem férfiszemekbe kapaszkodnak, de nem is kokettálnak szokott módon új meg új kaland reményében. Lányokat néznek, mai tizenéveseket, kitaratóan, már-már zavaróan hosszan. Atyánkfia egy ideje folyékonyan „olvas” a tekintetükből. (*Istenem, ilyen csinóska lehettem én is tizenbat éves koromban?!*) Máskor meg látja, hogy – visszapillantónak használva az ablaküveget – titokban méricskélnek, tetőtől talpig mustárnak, kritikus-részletezően. (*Na, ennek sincs egy csöpp önkritikája sem! Kockás nadrágot húzni, ilyen popsira...*) Télen leginkább a szabadon hagyott csípők fölött sajnálkoznak. (*Mit fogsz szen-*

vedni majd, kislányom, 15–20 év múlva az izületi, medence- meg vesebántalmaktól...) Tavasztól őszig, amikor szinte mindent megmutatnak magukból a lányok, tetkók meg piercingek leginkább a szemle tárgyai – egyiken őszintén csodálkoznak, másik fölött ajkbiggyesztve ítélik meg. Ha ketten vannak, régi, kipróbált barátnők, még tekintetük is egyezően villan. Atyánkfia ilyenkor kihangosítja magának párbeszédüket (most azonban szeméremből, tapintatosan elhallgatja). Csúcsidőben, a „bevetésre”, azaz hétvégi buliba induló lányok cipője, ruhája, sminkje a vizsga tárgya, no meg az összehátas! *(A részletek még csak-csak, de nincs ennek anyukája, aki megmondaná...)* A lányok persze észre sem veszik a nénik pillantásait.

Atyánkfia is szemrevételez, s hasonlít. Negyvenévnnyi korkülönbség ide vagy oda, bizony, megnézi a maiakat is. Laza testtartás, egyenjókedv, egyenrágózás, egyenmosoly – keresni kell egy kifejező tekintetet. Vajon ők milyenek lesznek majd nénikorban? – tűnődik. Egyszer csak megszólítják. Nagyon ismerős szempár: – Emlékszel még rám? Együtt táncoltunk a szalagavatón...

2010

V.

A zsibin

Vannak, akik évtizedek óta ide járnak – kik restelkedve, kik már-már hivatásszerűen. Van, aki verset írt róla meg riportot, s van, aki jegyzőkönyvet, mert meglopták, vagy megbüntették.

Régi ízeket, színek, hangulatokat keresek, s fényképeken is szeretném megörökíteni Debrecen legnagyobb turiját. Verőfényes délelőtt van.

Első blikkre is látni, hogy már a zsibi sem a régi! Az egykor viccelődő, csipkelődő, portékájukat hangosan kínáló árusok hangulata most fagyponthoz közelebb, számuk erősen megcsappant, a kuncsaftokról nem is beszélve. Pedig szerda van, hagyományosan ez az egyik leglátogatottabb nap. Lézeng a nép, hézagosság a standok, némelyiken csak a sűrűfény kelletti magát. Pang a zsibi. Nem is oly rég, alig két évtizede, még a kágé-estés korszakban egymást taposták itt nagyok és kicsik az olcsó, Lengyelből meg Románból származó holmikért, aztán az Unió – mármint az akkori – felbomlása után tovább színesedett a kínálat, grúz, örmény meg távol-keleti népek fiait üzletelték, s egyre több kínai. „Lehetett itt mindent kapni, pam-puskától géppuskáig” – idézi a múltat egy törzsgárdatag.

Hátul, a kimérés pultjánál alkalmi társaság fogad be, fociról meg politikáról folyik a szó, de az új fiú kedvéért idő telve témát váltanak. Viharvert, filozofikus hajlamú, sok száz kisfröccsöt látott atyafi fogalmazza meg tömör szemléletességgel a zsibi lényegét: „Tanál egy szíp, nagy csavart valahon az úton. Sajnálja otthagyni, hát felveszi, hazaviszi, oszt addig-addig tisztogattya, míg fényesebb nem lesz, mint újkorába vót. Kihozza ide, leteríti az ujjasát, ott hátrébb (a szemével inti is, hogy merre), valamék komája mellé, ráteszi, osztán addig ül mellette, míg el nem kél. Na, hát ez a zsi bogó!” Lehajtja a köszönetképpen felajánlott felest, s még bővebb kifejtésre is hajlandó lenne, de ahogy előkerül a fényképezőgép, azonnal bezárul, sőt hivatalos hangnemre vált: „A személyiségi jogok védelme miatt nem járulok hozzá a fotózáshoz!” Majd bizalmasan hozzát teszi, hogy itt senki sem szereti mostanában, ha lefényképezik. „A múltkoriban meg is kergettek egy illetőt, aki nem tudta, hogy merre hány lópis”. Jobb lesz hát kereket oldani!

A visszaút már gyorsabb, odafent felhők gyülekeznek, közben felkerül a gépre a teleobjektív, s biztonságos távoból, lopva azért csak készítek néhány felvételt, hogy mások is láthassák...

2009

VI.

Egy öreg fűtisztító panaszai

Gyermekkoromban, odahaza, Szatmárban, a kétkezi munkának még becsülete volt! Nagypapám azt mondta, mit egy ember két dolgos kezével megcsinálhat, azt ő megcsinálja. Így aztán, ha kellett, szerszámot-bútort faragott, fűrt, gyalult, kötelet font, házépítéskor meg csak egy-két napra fogadott mestert, megnézte, hogy húzzák a falat, raknak be ajtót, ablakot, ácsolnak tetőt, aztán szépen megfizetve mindenkit, folytatta a munkát. Tizenkét éves koromtól tizenhétig minden nyáron a vasútnál dolgoztam mint fűtisztító (ez volt a szabadjegyemre írva!), azóta személyes ismerősöm az összes talpfa és átereszt Mátészalkától Ágerdőmajorig. Tiszta is volt a szelvény, felvigyázónk, Jani bá' vagy Józsi bá' nem tűrt meg egy szál gázt sem (nem úgy, mint manapság, mikor a vonalakat mindenütt belepi a fű meg a szemét, némely megyeszékhely állomásán meg repcemező sárgállik). Azóta is becsülöm a kétkezi munkást meg a kétkezi munkát, kapálok, kaszálok a kertben – az öntözésben azért segít egy bűvárszivattyú.

Ma már szinte csak gépeket látni mindenütt! Előttem, a parkban évente háromszor-négyszer feldübörög egy különítmény, formatervezett Kubota Diesel meg John Deer vágja a

ritkás füvet, emeletig kavarva a port meg a száraz kutyaszart, hiszen évtizedek óta nem locsolt errefelé a Jóistenen kívül senki sem. Egyenszínű gépeikkel buzgón nyírják a majdnem semmit a közterületfenntartó formatervezett ruhában díszelgő munkásai, olykor egy-egy stílusos kanyarvétellel szórakoztatva önmagukat meg alkalmi közönségüket. Országos hírű főtérünket is szívó-, seprő- meg mosógépek tisztítják, utánuk látszatra minden patyolat, csupán a bokrok alja csikkekkel meg sörös-kólás kupakkokkal teli.

Egykori szárnyvonalamat ma már vegyszerrel tisztítják, mint mindenütt a MÁV-nál, ami örült summa lehet, hiszen egy átlagos, félliteres általános gyomirtó 2500 Ft körül van, s ezer négyzetméterre elegendő. Ez még nagyker áron számolva is hatalmas összeg, az eredmény meg... száraz gatz lenget a szél mindenütt. Kiszámolta-e már valaki, mennyibe kerül így egy vasúti pálya vagy egy város közterületeinek gépi-vegyszeres tisztítása – beszerzésekről, üzemeltetésről, karbantartásról, munkabérekéről nem is beszélve?! Sehol egy krampácsoló fűtisztító, egy parkőr, aki emberi gondossággal és figyelemmel végezne el a munkát. Mert ki gépen ül, az bizony le nem száll onnan, s ahová mindentudó ketyéréje nem ér el, az úgy is marad.

Egy gondos háziasszony kockás irkájában félóra alatt kiszámítaná, mi mennyibe kerül, s megéri-e minden munkát gépesíteni, netán ezek egy részét érdekesebb volna-e kézbe adni, munkanélkülieknek, a falvakban vagy a periferián tengődőknek. Még bérrel, járulékos költségekkel is (áfával-kőfával-tréfával együtt, ahogy közgazdász barátom szokta mondani) job-

ban kifizetődne. Az utak téli sózásáért már lázonganak a népek, a nyakló nélküli vegyszerezésért, a levegőszennyezésért meg a zajokozásért még nem. Ki érti ezt?!

Hallom-olvasom, hogy a MÁV közmunkásokat foglalkoztatna az állomásokon. Tisztelettel kérem, ne csak ott tegye! Sok sárgamellényest szeretnék látni kint, a vonalakon, meg a falvak-városok közterületein, szerszámmal a kézben, s lehetőleg ne kirendelt, piszmogó közmunkásokat, hanem elfogadható bérrel megfizetett rászorulókat, hogy újra legyen becsülete a kétkezi munkának – egyáltalán a munkának.

2011

VII.

Merülés a mélybe

Kelet-Magyarország talán legnagyobb egészségügyi intézményében vagyunk. Két héttel előbb a mai nap kilenc óra tízre jegyzett elő bennünket az asszisztens, külön felhívva a figyelmünket arra, hogy már fél kilenckor legyünk a kartonozóban. Leányommal kéthónapos felülvizsgálatra jöttünk, egy csontműtét utáni szövettani eredményre várunk, meg röntgenre is kell mennünk, hogy minden rendben van-e. Ismerve a magyar egészségügy állapotát, többórás itt-tartózkodásra készülünk fel, szendvics-üdítő becsomagolva, olvasnivaló meg keresztretjtvény mellékelve.

Időben érkezünk, az előtérből egy pinceajtó-szerúségen átlépve lépcsőzünk le az alsósori kartonozóba, harmadikok vagyunk a sorban. Adatfelvétel után közlik, hogy az 1. számú rendelő előtt várakozzunk. Két kanyarral arrébb, ugyanezen a szinten, egy L alakú előtérben már vagy harmincan sorjáznak négy rendelő ajtaja előtt. Tolókocsisok kíséřőikkel, kisgyerekkel nyűglődők, közben két mentőautó ereszkedik le hozzánk a rámpán, az egyik több mint száz kilométerről érkezett. A fenti osztályokról is hoznak betegeket, időnként egy-egy fehér köpenyes kíséri be páciensét valamelyik ajtón, s az asszisztens

is be-beinti ismerőseit. Jól látni, kapcsolat nélkül nem megy, nyomulni kell! Ez a baráti instrukció 11 óra körül jut eszembe, szólok is rögtön az asszisztensnek, hogy már fél kilenc óta itt vagyunk. Nemsokára sorra kerülünk, mondja, várakozunk türelemmel. Közben kiderül, hogy egy szál doktornő rendel, s ez a rengeteg nép mind reá vár. Hogy odafent hogy működik a rendszer, nem tudni, de itt lent három rendelőt is munkába fognak: az egyik a vizsgáló, a másikban az adminisztrációt intézik, a harmadikban előkészülnek, s mindezt forgószínpad-szerűen. (Vajon mi lehet a titokzatos negyedik ajtó mögött?) Közben a nagy természetfelelős magasabb fűtésre kapcsol, s bár süllyesztett helyszínen vagyunk, egyre nagyobb a hőség, az ablakok tárva-nyitva, mégis alig mozdul a levegő. A gyerekek nyüzsögnek, páran futkároznak is, az ügyesebb apukák papírrepülőt hajtogatnak – az elégedettségi vizsgálat kérdőívei a legalkalmasabbak erre – unaloműzésből. Mi már túl vagyunk az első szendvicseken, a szomszédos anyuka meg a második pelenkacserén. A kávéautomata nagy forgalmat bonyolít, az árak 90 Ft-tól indulnak, egyre szaporodnak az üres műanyag poharak, meg a legeldugottabb helyeken landoló papírrepülő. 11.25-kor végre beszélítanak bennünket! A doktornő örömmel közli, hogy a szövettani eredmény negatív, majd háromperces gyorsvizsgálat következik, ez alatt egy kolléga hozza be ismerősét, kit az asszisztens kiokosít, hogy mikor, hova, kihez kell majd mennie. Lehet öltözni, s átmenni a röntgenre. Fent, a szomszéd intézetben kellemes környezetben mulatjuk a következő másfél órát, elegáns, frissen festett és hűvös a váró, csak egy-egy diszkrét hívó hangra, utóbb meg a nevünkre kapjuk fel a fejünket. Be,

majd ki, aztán újabb egyórás várakozás az eredményre. Paksamétával vissza s le az előző helyszínre, hol időközben már kicserélődött a java törzsgárda, újabb szendvics s üdítő után jöhet a második kávé. Az egyik délelőtti futkározó kisgyerek most a pelenkázón alszik, a repülők egyre kisebbek – az elégedettségvizsgálatiak már elfogytak, az A/5-ös reklámcédula még kitart. Egy háromtagú roma család azon méltatlankodik, hogy fél egyre hívták őket, s mindjárt fél három van. Az ember a gyereket csitítja, az asszony meg a szomszédoktól majd a távolabb ülőktől tájékozódik, hogy kit mikorra hívtak, s miután kiderül, hogy van, akit még be sem szólítottak, pedig már hat órája várakozik, kissé neheztelve bár, de visszavonulnak. Az apa csöndes szundikálásba kezd, a gyerek meg a szemközt ülő, enyhén értelmi fogyatékos fiatalembert bámulja, aki már órák óta rendíthetetlen nyugalommal mosolyog mindenre s mindenkire, most éppen őrá. Közben „hátulsó pár előre fuss!”-játék zajlik, egy jóval utánunk érkezett párost váratlanul előbb hívnak be. Páran azon tanakodunk, hogy a bentiek ebédelték-e már, mert megállás nélkül forog a verki, s azon is eltűnődünk, hogy a vékonyka-fiatalka doktornő vajon hogy bírja ezt az iszonyú tempót s terhelést egyedül, csupán hasonló adottságú asszisztensére támaszkodva.

Fél négykor szólítanak be bennünket, a röntgennel minden rendben, öt perc alatt végzünk is. Egy uniós ország elit egészségügyi intézményben jártunk, az Úr 2011. esztendejében.

2011

VIII.

Sebészet, sebészet

A kanyarban kissé nekikoccanunk a falnak, a beteghordó bocsánatot kér, majd betol az előkészítőbe. A mennyezeti lámpák s pár felirat alapján sejtem csak, hogy merre járunk a kórházlabirintusban. Fehér csempe mindenütt, halványzöld ruhások sürgölődnek, finom fémcsörgés, aztán letesznek a fejem mellé valami feketét. Pár percet várunk kell a főorvos úrra, mondja fölém hajolva egy maszkos-szakállas arc, a nővérke addig majd szóval tartja. Megtudom, hogy egy közeli faluból jár be, a férje hozza-viszi minden nap, de busszal is csak félóra lenne. Kedvesen cseveg, csacsog, már alig figyelek rá. Egy harminc évvel ezelőtti műtő jelenik meg váratlanul emlékezetem vetítővásznán.

Késő este, Erdélyből hazafelé jövet még időzik kicsit a határ menti városkában. Gyermekkori barátaimnál ért utol a telefon, mennék már vissza, nagyapámat kell bevinni a kórházba, mert kizáródott a sérve. Mentőt hiába hívnak, nincs benzin, a családban meg páros rendszámú autók vannak, e hétvégén pedig csak a páratlan „jár”. Meg sem kockáztatják, mert milicek őrzik a faluból kivezető egyetlen utat. Nyergelj, fordulj, s már indulok is!

Miért altatnak el, nem értem, csak féldiónyi tumor van a nagyujjamon, helyi érzéstelenítéssel is lehetne. Huszonöt perc lesz, mondja a közben megérkező főorvos, s már teszik is arcomra azt a fekete valamit.

Az első ülést hátrabajtva dunyhával jól kipárnázott fészket készítenek nagyapámnak. Bármilyen óvatosan kerülgetek is a pár kilométernyi kátyús úton, fel-felnyög. Katonadolog, sziszezi. Egyből a műtőbe visszük. A főorvos magyar, egy szál nővérke asszisztál. Nem tudnak érzésteleníteni, mondják, nincs injekció, csak egy spray-vel fagyasztanak, helyileg. Kint, a jéghideg folyosón szívfájdító hallgatni a jajgatását! Közben néném rendezkedik a kórteremben, dunyha s párna be, meg még egy pléd is, mert nincs fűtés, az ablakok is pokrócokkal szigeteltek.

Ébresztő, uram, hallom a már ismerős maszkos-szakállas hangját, végeztünk! Tudja, hol van, hogy érzi magát? Mondom, hogy minden rendben, s már tolnak is ki a műtőből. A folyosó nagy óráján látom, hogy negyvenöt perce vagyok úton. A kórteremben mackós beteghordóm barátságosan felnyalából, s átesz az ágyra. Jobb lenne egy szépasszonyt ölelgetni, ugratom. Igen, csak nem ebben a súlycsoportban, ríposztoz.

Nagyapám falfehér, mikor kibozzák, a fájdalom torzára gyúrta arcát. Megsimogatom, borostái szinte szúrnak. Elhelyezzük az ágyon, néném bebugyolálja, s lábtól leül egy székre. Csöndesen imádkozik. Most látom, többek mellett is virraszt valaki.

Mikor e sorokat írom, sebem már begyógyult. Nézem a heg ívelt vonalát, s a rég porladókon tűnődöm. Meg a kórházakon...

2012

IX.

Kéz a zsebben

A rendszerváltás óta tisztakezű politikát ígér majd' minden hatalomra kerülő párt vagy koalíció, átláthatóságról és üvegzebről beszél, aztán marad minden a régiben (Antall József glazékesztyűs politikája eleve kudarcra volt ítélve). Az éppen regnálók és a holdudvar zsebe meg egyre csak dagad, közben az ügyeletes kimagyarázók kacifántosabbnál kacifántosabb válaszokat adnak a miértekre.

A továbbiakban is kézről és zsebről lesz szó, de nem a tisztáról vagy az átlátszóról, hanem a zsebre dugott kézről. Előbb azonban egy kis kitérő: Észrevették-e már, hogy minden politikai erő nagy figyelmet fordít vezetőinek verbális és nem verbális kommunikációjára, s arra is, mit hogyan mondjanak s tegyenek közszerepléseikkor, különösen a választásokat megelőző időszakban? Mert a relációs kommunikáció néha fontosabb, mint a direkt! Ma már gondosan ügyelnek a térre, a térköztartásra is, eltűntek az elnökségek, nincsenek elnökségi asztalok, csak egy pulpitus van, lehetőleg plexiből, hogy a teljes személyiség látszódjon. Frontális térszervezés helyett meg a centrális kedvelt, mert az olyan demokratikus, előbbi meg, ugye a mindenkori diktatórikus társadalmak sajátja –

a fáraók korától egészen a mai parancsuralmi rendszerekig. S papír nélkül kell ám beszélni, hogy látszódjon is a felkészültség, legfeljebb egy A/6-os lapocskán lehet pár emlékeztető szó. A gesztusok megkomponáltak, a kezét deréktól fölfelé illik használni (a lelkeség meg a szellemiség sávjában), s mindig jól jön egy-egy nyakkendő vagy zakóigazítás, szemüveg le- és felvétel (már ha van), mert ez is segítheti, vizuálisan mintegy aláhúzhatja a mondandót. Közszerepléseken, ahol általában arénaszínen lép fel politikusunk, kedvelt továbbá a beszéd vagy beszédvázlat gondos rendezgetése a pulpituson (átlátszó, mint írtuk volt), lehetőleg taps alatt, kellő hatásszünettel egybekötve. Végül jöhet a győzelem V-je, meg levonuláskor a kézfogás, olykor pacsizás a néppel – szóval rafináltan koreografált minden. Hatalomra, hatalomba kerülve aztán kopnak, majd eltűnnek e gesztusok, a kéz már gyakrabban babrál a szellemiség sávjában, az áll meg az orr körül, homlokot töröl vagy szemüveget igazgat, problémákon töprengést, megoldásokon gondolkodást jelezve. Végül aztán egyre több lesz a zsebre dugott kéz, mely a hívek között még lazaságnak, jópofaságnak is tűnhet, a hivatalos, netán diplomáciai szituációkban azonban már nagyfokú nevetlenségnek számít – hogy kellő udvariassággal fogalmazzak. Így slattyogott pl. Ószöd rétora, Merkel asszonyt kísérve, a Szent Koronához, ország-világ szemé láttára, s bármily fájó, mostani vezetőinket is gyakran látni zsebre dugott kézzel...

A kéz vagy az ujjak elrejtése szokásban volt régen is. Nagy történelmi személyiségek közül többen – például Napóleon vagy Lenin (legjobb magyar tanítványaival egyetemben) – a

mellény hasítékait használták előszeretettel, Hitler meg karba fonva dugta el kezeit, mindegyikőjük azonban a lelkeség sávjában rejtekezett – hogy aztán ez milyen lelkeség volt, az már más lapra való! A zsebre dugott kéz viszont a testiség territóriumához tartozik, mely a kulinárisnak, a mértéktelenségnek emblematikus sávja.

Nem szeretem ezt a stílust, s az utat sem, mely hozzá vezet! „Nyujtsátok ki tette a kezét már / S áldozatra zsebeiteket, / Tápláljátok végre a hazát, ki / Oly sokáig táplált titeket” – írta Petőfi még a forradalom előtt *Szájbősök* című versében. Intelme örökbecsű, s aktuálisabb, mint valaha!

2011

X.

A lélek tükre

Igen, a magyar nagyon pontosan fogalmaz: a szem a lélek tükre! Szinte minden kiolvasható belőle. Már a szeme sem áll jól – mondják a semmirekellőre. Nem verbális eszközeink közül a tekintet az egyetlen, melyre a partner mindig figyel. Jól ismerjük például a meleg, az érdeklődő, a biztató vagy éppen a neheztelő, a korholó, a hűvös, sőt a sunyi tekintetet. A kommunikációval hivatásszerűen foglalkozók nagyon jól tudják mindezeket, s hogy jelentése van időtartamának, sőt irányának is! A tekintet hitelesít, aláhúz, kiemel vagy éppen ellenkezőleg: hiteltelenít (mást „mond” a szem, mint amiről a száj beszél).

Olcsó megoldás lenne most a politikusok tekintetét elemezgetni, pár megjegyzést érdemelnek csupán: a különböző fórumokon rólunk szóló, vagy a hozzánk látogató (értsd: gyarmati vizitációt tartó) EU-s politikusok szemjelzései például egyenesen kétségbeejtőek – talán még a szemforgatás a legideillőbb minőség. A hazaiaké sem túlságosan pozitív: nem tartanak szemkontaktust velünk, de egymással sem, elnéznek a partner mellett, nem néznek ránk, csak felénk, vagy egyenesen átnéznek rajtunk. Az ilyen régi-új közszereplő nem kí-

váncsi a partnerre, olykor egyenesen kerüli annak tekintetét, nehogy olvasni tudjon már belőle – tisztelet az igen kevés kivételnek! De ez legyen a politikusaink sara.

Engem sokkal jobban érdekel Pista, Józsi bácsi, Marika, a boltos meg az utca emberének lélektükre! A külföldiek gyakran jegyzik meg, hogy nálunk milyen sok a szomorú ember. Magam is látom, s erről leginkább a szemek árulkodnak. Egyre több üres vagy kifejezéstelen tekintetű embert látni az utcán, autóbuszon, villamoson, intézményekben, hivatalokban. Sok a lesütött szemű, üveges tekintetű, céltalanul, már-már bambán bámuló ember, legyen idős vagy fiatal – túlságosan is sok! Ha érdeklődve rájuk nézek, majd' mindegyik elkapja a tekintetét. Határainkon túl járva mindezeket csak ottani magyarjainknál tapasztalom, a szerbek, románok, szlovákok vagy ukránok szeme, meg az, ahogyan a világot nézik sokkal derűsebb, bizakodóbb, már-már szocreálosan optimista. Pedig őket is – hogy mást ne mondjak – sokféle adóteher nyomja vagy EU-s előírás korlátozza!

A tekintet önkéntelen jelzései árulkodnak. Ezért más hát a testileg-lelkileg – olykor évszázadon át – nyomorított, önértetében sértett vagy egyenesen megalázott nép fiainak tekintete, mint a boldogabb sorsú nemzetek gyermekeié!

2012

XI.

Tace si face!

A címbéli román szólást gyakran hallottam gyermekkoromban, a túloldali Szatmárba szakadt nagyszülőknél nyaralva. Szünidei bandánkban két román srác is volt, Doru és Voicu, az állomásfőnök fiai (rajtuk kívül csak a milic és még egy-két hivatalosság volt idegen ajkú az egyébként színmagyar faluban). Focizás meg pecázás közben óhatatlanul is ragadt rám néhány román szó, de ezt a mondást, melyet többnyire kegyintés vagy alig észrevehető cinkos mosoly kísért, sokáig nem értettem. Csak a románul beszélő felnőttek használták egymás közt a közeli Károlyban vagy Szatmáron, ahová valamelyik hivataljáró rokonom világot látni magával vitt. A meta-kommunikációból sejtettem csupán, hogy valami rejtélyes dologról lehet szó.

Felnőttként, művelődéstörténészként ma már tudom: A *tace si face* (hallgass és cselekedj!) eszméje a nép köreiből réges-rég a hivatalos román politika rangjára emelkedett, országos és nemzetközi méretekben gyakoroltatik, mégpedig rendkívül hatékonyan, amint azt az utóbbi másfél évszázadban mi, magyarok is megtapasztalhattuk!

A *tace si face* köznapi gyakorlatában legfontosabb a szolidaritás egymással mindig, minden körülmények között. Erdélyben például egy román hivatalnok vagy gyári munkás egymás után hozta be/hozza be intézményébe, üzemébe a nemzetbelijeit. A nagyfőnök mellett a kisleány is román lesz, szomszédjába rokonai, barátai költöznek, felvásárolják az elkótyavetyélt magyar földtulajdonokat, rátemetkeznek halottainkra. Egykor színmagyar erdélyi és partiumi falvak, magyar többségű városok tűnnek el így lassan az etnikai térképről. Nem kell ehhez már a Ceaușescu-féle központosított erőszak sem, meg magától is – a *tace si face* szellemében.

Köröttünk – ezt csak a vak nem látja! – kilencven éve nemzetállamok körvonalazódnak. Mindig s minden fórumon, nyíltan vagy burkoltan, a nemzeti érdekeket tartják szem előtt. Ezt legrafináltabban, legcélravezetőbben délkeleti szomszédunknál művelik (a klasszikus politika eszköztárát latinos simulékonysággal és évszázadok alatt begyakorolt alkalmazkodó képességgel vegyítve érik el céljaikat!) Csak nevetnek rajtunk odaát román barátaink. Szó szerint: bolondok a magyarok, hogy mindig mindent előre kibeszélnek!

Jankovics Marcell Kossut-díjas filmrendező, művelődéstörténész nemrég hasonlóképpen nyilatkozott ugyanerről az Echo tévében (*Hangos többség*, december 20): „Inkább cselekedj, és ne beszélj! Ha viszont beszélsz, akkor ebből mindenféle származik...”

A nyílt sisakos hadviselés és politizálás kora a XVIII. században lejárt, Európában erre utoljára talán még a barokk kor

adott valamit. Lovagiasság, egyenes beszéd, őszinteség, mások érdekeinek figyelembe? Ugyan, kérem! Kőkemény nemzeti és anyagi szempontok vezérlik a politikusokat mindenütt. Bármily szép is volt Ady ideája, a Dunának, Olnak bizony már nem egy a hangja! Politikushada a „szájas Dunának”, érdemes volna hát végre valami hasznosat, célravezetőt is tanulni-átvenni az olykor lenézett szomszédoktól, különösen a románoktól – leginkább a *tace si face* gyakorlatát.

2012

XII.

Bunkerek

Atyánkfia kora gyermekkori éveit átlengték a mesék. No, nem a sárkányosak meg a királyfisak, bár azokat is kedvtelve hallgatta-olvasta, hanem az igaziak, miket nagy időt megélt férfiak mondtak estelente az elszakított partiumi falucskában, szünidei nyarakon, a kiskapu mellett, lócára telepedve. Különösen apai nagyapja történeteit kedvelte a két háborúról és a közte esett dolgokról. Hites szemtanúként néha két-három öreg hadfi is bólogatott a sűrű cigaretta- meg pipafüstben – majd’ mindegyikük négy állam hadseregének volt tényleges katonája! E történetek olyannyira bevésődtek, hogy évek múlva már ő terelte helyes mederbe a csapongó mesefolyamot.

Még évtizedek múlva is kristálytisztán emlékezett a legapróbb részletekre! Például, mikor először kiszabadulva a vasfüggöny mögül, hosszabb időt tölthetett Itália kék ege alatt. Atyánkfia szinte tobzódott az addig csak könyvekből, filmekből ismert emlékekben! Már csak két napjuk volt a szűken mért harmincból, mikor Rómából hazafelé jövet jó sorsa a Piave völgyébe vezette. A folyó vonalát követve egyre ismerősebb lett a táj! Nagyapja annyit regélt az itteni harcokról, hogy szinte filmszerűen peregtek le előtte újra az események.

Igen, ez lehetett az a hely a vasúttal, a folyó és az út között! S egyszer csak, a kanyar után előbukkant az állomás is, jobbra tőle a vashíddal, melyet magyar bakák tartottak hetekig tűz alatt. Atyánkfia – a többiek ámulatára – előre megmondta, hogy mikor mi fog következni. Megálltak. Rövidesen rálelt a félig betemetett, fűvel benőtt géppuskafészekre. Mit szégyellje? Elsírta magát.

Negyedszázad múltán megtalálta Kárpátalján a másik bunkert is, mit nagyapja, már mint a Magyar Királyi Honvédség póttartalékosa épített öreg bajtársaival a Latorca völgyében, az Árpád-vonalnak nevezett védrendszer részeként. Ezt már fényképezőgéppel örökítette meg az utókornak (a sokszor lenézett oral history bizonyítékeként), mint ahogy az erődítmény más részeit is, egy elegáns hídkávézó teraszáról. Mondják, e különös szerkezetet meg a hozzá tartozó proccos szállodát s kempinget egy újjgazdag ukrán milliárdos építtette a történelmi tájba.

Kávét kavargatva, régi időkre emlékezve atyánkfia megidézte még a Nagyságos Fejedelmet is, kit ruszinjai olyannyira szerettek, hogy emlékét mindmáig tisztelettel őrzik a „Latorca partján, hol a nóta más...”

2010

XIII.

Magyarul

Bárhol is járt atyánkfia az elmúl fél évszázadban, előbb-utóbb szinte mindenütt hallott magyar szót. Igaz, a Kárpát-haza peremvidékein egyre kevesebbet, legutóbb Vereckén járva már csak egy Nagyszőlősről odakerült orvossal beszélhetett anyanyelvén, Podolinban meg, Krúdy kedves felvidéki városkájában, éppen ottjártakor került kórházba az egyetlen még élő magyar bácsika. A nagyvilágban, az egykori szállásterületen túl, a legváltozatosabb helyeken és körülmények között szólították meg – magyarul. Egy ideig gyűjtötte is történeteit, hogy más kuriózumokkal együtt majd közzéteszi, de rá kellett jönnie, hogy a vele megesettek nyomába sem léphetnek apja vagy nagyapja történeteinek. Ők még nem utazási irodák szervezésében, hanem a múlt század nagy háborúiban járták be a fél világot. Apai nagyapja Olaszországtól Lengyelorszáig, Szerbiától Ukrajnáig „tájékozódott”, békeidőben meg három évig Ó-Románia vendégszeretetét élvezte egy lovassági garnizonban. Apját a második világégés utolsó hulláma – Ausztria, Németország és Luxemburg érintésével – egészen az Atlanti-óceánig sodorta, majd szabadulásig, harmincezer társával együtt Franciaországban, a Mailly le Camp-i hadifogolytáborban ette az amerikaiak komiszkenyerét.

Történt, hogy csupa szálas néger fiúból álló új tábori csendőralakulat érkezett hozzájuk. Eleinte kellő tisztelettel s tisztes távolból csodálták e marcona különítményt, később hozzászoktak a színes amikhoz. A csendőrök párban álltak őrséget a táborkapu előtt, a váltás mindig egylovas kocsival jött, s ugyanazzal vonult vissza az előző páros is. Egyszer, vissza-induláskor lovuk valamitől megbokrosodott, ágaskodott, rúgkapált – egyikőjük a bakról, a másik pedig előlről próbálta megfékezni, mindhiába. Ekkor, ékes magyarsággal elkiáltotta magát a lenti: Aggyál néki az ostorral! Az anyja istenit, megbolondult ez a lú?! A fogoly bakák szája tátva maradt a csodálkozástól. Időtelve, miután sikerült a lovat közös erővel megszelídíteni, valaki bátortalanul megkérdezte: Hát maguk is magyarok? A' hát, jött a válasz eredeti szatmári tájszólásban, én Mónár Laji vagyok, a' meg az öcsém ott, a Jani!

Mint kiderült, a Molnár-szülők fiatal házasként még a századfordulón vándoroltak ki a Paládok (Kis-, Nagy- vagy Bot-) valamelyikéről, de Pennsylvániába kerülve nem az iparban vagy a bányászatban találtak boldogulást, hanem a mezőgazdaságban. Idővel kis farmot vásároltak, szépen gyarapodtak, csak hát... nem lehetett gyermekük. Segítségnek egy néger cselédlány ragadt náluk karon ülő fiacskájával, majd újra „megesett”, s most már ketten lábatlankodtak körüle. Röviddel ezután valami csúnya mellbetegségben kiszenvedett szegény, s ott maradtak az árvák másfél meg háromévesen. Molnárék is jól benne voltak a korban, se rokonuk se ismerősük a maguk fajtájából, gondoltak hát egyet, s nevükre vették a lurkókat, sajátjukként nevelték fel, s kitanították mindkettőt,

végül a birtokot is rájuk írták. Így lett anyanyelve a csokoládébarna Molnár Lajosnak meg Jánosnak a magyar.

Míg élt édesapja, atyámfia gyakran szóba hozta a néger-magyarokat. Vajon megvannak-e még – tűnődött legutolsó alkalommal –, olyan egykorúak lehetünk... S vannak-e gyermekeik? Ha igen, tudnak-e magyarul?

2011

XIV.

Mint oldott kéve

Atyámfia vendégeskedik, régi, erdélyi barátai hívták meg születésnapot ülni. Mondják, rendkívüli az alkalom, mert ismét együtt a család! Német neve ellenére az ünnepeelt tősgyökeres szatmári, a hetvenes évek elején nősült, s igazi lófőszékely leányt vett feleségül. Az egyetemen ismerkedtek meg Kolozsvárott, megsajnálta a bikkfanyelvű lányt, ki sehogy sem boldogult a román szakszókincssel, fordítgatott neki, meg segített eligazodni egyben-másban, s így összeemelegedtek. Még a Ceaușescu-érában települtek át – ne bozgorozzák őket lépten-nyomon odahaza! – remélve, itt legalább magyarok lehetnek, meg aztán fiaik még elemisták, jobban boldogulnak majd anyanyelven.

Húsz évükbe telt, míg elérték itt is az ottani szintet. Albérletből szolgálati lakásba, végül saját házba költöztek, egy szelíd lankán kis szőlő is kerekedett, komfortos présházzal, mint egykor otthon volt – ezt szánták a családi összejövetelek színhelyének.

Közben a gyerekek kirepültek, ők meg nyugdíjba mentek. Felmenőik közül már csak a feleség édesanyja él, s most ő is

itt van, két hétre ráhagyva a kicsiny székely portát a jó szomszédokra. Atyánkfiával együtt éppen tízen övezik a szóttas terítős asztalt.

Gyermekeik szép pályát futottak be már eddig is. Egyikőjük programozó matematikus, vállalkozó, másikuk erdész. A nagyobbik nő, két gyermek édesapja, Hollandiában élnek, Utrechtben. Felesége belgiumi francia, egy brüsszeli szakmai konferencián ismerkedtek meg, s mivel mindketten jól beszélnek angolul, az lett közös nyelvük. Fiuk otthon holland iskolába jár, kitűnő tanuló, de jól bírja „anyanyelvét” is. Testvére kései leányka, még karon ülő, mamája hol angolul, hol franciául gügyög hozzá.

Az öcs szerencsét próbálni Svédországba ment, fent északon erdészkedik, de nehezen viseli a klímát, s erőst birkózik a nyelvvel – ebben anyjához hasonlít –, azért németül valahogy elboldogul, annyi ragadt rá az apjától. Végre elhozta bemutatni barátnőjét is, kinek szülei még Tito idején települtek ki Bácskából, s mivel anyja temerini sváb lány, jól beszél németül.

Atyánkfia már alig tudja követni a nemzeti-nemzetiségi szálakat, ezért igyekszik azokra szűkíteni a kört, akikkel legalább magyarul társaloghat.

Nagyanyó eddig némán ült a főhelyen, riadtan fürkészve az egybegyűlteket, most váratlanul felsóhajt: Mint az oldott kéve...

2010

XV.
Falun

Örökség

Atyánkfia közel fél évszázadig városon élt, ebből éppen harmincötöt Debrecenben. Most, hogy nyugdíjba készül, foglalkoztatja a gondolat: hazatelepül felnevelő falujába. Évtizede az is város már – meghívták az avatóünnepségre mint elszármazottat! –, de lényegét tekintve megmaradt falunak. Felmenői kint nyugosznak a temetőben, maguk után hagyva egy nagy portát még nagyobb kerttel. Már többen is kérték, bevallottan befektetési célból, jó helyen fekszik, villany-víz-gáz bent, de bagót adnának csak érte, nincs ma ára ott az ingatlannak. Nem adja el, döntött atyánkfia, túl sok szál köti oda, meg a még nem múltó friss sebek, anyja-apja emléke, kezük nyoma mindenütt, maradjon hát meg, amolyan tuszkulánumnak. Egyelőre ingázik, hétféteken rándul haza, parasztizálni.

Kegyetlenül nehéz visszazökkenni a régi közösségbe! Ismerős öregek alig-alig, korabeliek még csak-csak, egykori osztálytársak mutatóban. Ketten-hárman maradtak otthon, a többieket elfújta a hatvanas évek nagy forgószele, meg szétszórta az erőszakos téeszésítés. Többségük nagyvárosok agglomerációjában él, félfalusi közegben, vagy panelproli sorsra kényszerít-

ve valamelyik lakótelepen. Már kapcsolatot sem tartanak az otthoniakkal, a gyökerek meg manapság kit érdekelnek...

Egy fél évig csak tájékozódott atyámfia. Nézelődött, új kapcsolatokat keresett, közben hasonlított az otthoni állapotokat a hasonló falvakéval. Hogyan tagozódik a helyi társadalom, s milyen is ez az újevezredes falusi életmód ott, a végeken?

Először a portákat vette szemügyre. A legkorszerűbb, legmodernebb technikával felszerelt új építésű, vagy pincétől-kéményig teljesen felújított házak tartoznak az egyik típusba, ezek gazdasági udvarán modern gépek, ládahegyek – tehetős középkorú vagy fiatal családok lakják. Vannak aztán a klasszikus régiek, az udvaron lugas, verbénás előkert, nagy erőfeszítéssel rendben tartott porták, egy-két öreggel, még reménykedve, hogy valamelyik gyerek vagy unoka tán hazatér. Végül a harmadik csoportban az ablakig-ereszig gazos, elhagyatott, egykor gangos-hangos házak, térdeplőre görnyedt góréval, rogyadozó csűrrel, reménytelenül. Egy részük még menthető, de mondják, eladhatatlanok, s azt is, hogy ügyeskedők vásárolják fel a javát „szarért-hugyért”, alkalmasabb időkben bízva. A nagyvilágot a főutca pár kétszintes, kétfunkciós háza képviseli, alul butik, mini ábécé vagy presszócska, felül lakótér, de pang az üzlet, elkél hát hátul a gyümölcsös meg a fólia is.

Az ő öröksége középső kategóriabéli, azon van, hogy ott is maradjon.

2010

XVI.

Falun

Szüretkor

Régi szüretekre emlékezik atyámfia az otthoni kertben, egy lélegzetvételnyi szünetben, felegyenesedve a sorok között.

Borkedvelő nép az itteni évszázadok óta. A magára valamit is adó gazda szőlőt tartott, boltos pincéje volt, de nem kereskedett a borral, napi fogyasztásra kellett nehéz ételek mellé, meg az inaszaggató munka után egy kis estvéli poharazáshoz. A Makkoson nagy szőlőskertek voltak, művelésük az idősebb férfiakra hárult, elbabráltak vele tavasztól őszig, közben meg komáztak, vagy a magányt enyhítendő, társalogtak a demizsonnal. Szüretkor kiszínesedett a domboldal, sógor-koma összefogott, s egy alkalmas hétvégén, mikor délután már az árnyék is nyúltabb, leszedték, kitaposták – később már préselték – az Izabellát vagy az otellót. Cigánybanda járta a kerteteket, mindenfelé nóta szólt, délben meg pörkölt vagy sült szalonna illata szállt, s a gondos gazda csapra ütötte az ez alkalomra tartogatott óbort. (Atyámfia most is érzi azokat az ízeket meg szagokat, s szinte hallja a forrásnak induló must pezsgését, mikor megszólal zsebében a mobil, munkahelyéről hívják, másnap értekezlet lesz, mire készülnie kell.)

A tévesztés lendülete aztán elsöpörte ezt a világot is, kiszántották a szőlőt, ilyen-olyan fákat telepítettek – ma satnya erdő szerencsétlenkedik a helyén. Kiürültek a pincék, a hordók kiszáradtak, dongáikat eltüzelték, a prés meg felkerült a padlásra, ott pókhálósodott évtizedekig. Csak újabban, a kertbarátok szorgalma keltette életre a szőlővel-borral bíbelődést a ház körüli lugasban, vagy lent a kertben, nyolcvan-száz tőkével, pár kordonnal, s bár már nincsenek direkt-termők, sőt korszerű eljárásokat is alkalmaznak, ez már csak halvány visszfénye az egykor voltoknak. Már késő, állapítja meg rezignáltan atyánkfia, sajnos késő, mert a komázó, kalákába járó, keresztelőt-esküvőt-temetést tisztességgel megülő, disznótort meg névestéket tartó magyar falu haldoklik, miképpen vele pusztul az öntudatos paraszti közösség is.

Atyánkfia idei szürete szűk, családi, egy-két régi barát még rájuk néz, besegítenek a szedésbe pár vödör erejéig, s már siet is mindenki a dolgára. A szürettel még csak-csak, de a borral, ingázva, meg „mellékállásban”, már nem boldogulnak. Eladni nem érdemes, aztán az uniós előírások meg a szigorú hazai szabályok még azt is padlóra küldik, kinek kedve és ideje volna hozzá. Így aztán a javát elosztogatják, dicsérik is a rokonok, barátok meg kollégák, a sokmázsányi maradék meg műanyagzsákba, aztán utánfutóra kerül, majd csak lesz vele valami...

2010

XVII.

Falun

A községházán

Templom és kocsmá, ahogyan már Móricz Zsigmond is ajánlotta volt egykor, erre gyalogolván, meg a piac és a község-háza, toldja meg újabb gondolattal atyánkfia, az a legjobb terep a kíváncsi hazatérőnek élménygyűjtésre, találkozásra, tapasztalatcserére. Kezdjük az utóbbival, határozza el, ha már írásbelileg éppen ide szólították.

Bár vasárnap van, tele a hivatal, ez az utolsó lehetőség csatlakozni a vízműtársuláshoz, mert kényszertagként háromszorosát kell majd fizetni a tarifának – szólt ajánlott levélben a polgármesteri dörgedelem. Lett is foganatja! A legnagyobb helyiséget nyitották meg, a házasságkötő termet, bent három ügyintéző köti a kötelezően ajánlott szerződéseket. Egyre sorjázik a nép, férfiak-nők vegyesen, már vagy harmincan ácsorognak a folyosón, a cigarettázókat kiküldik az udvarra – a populáció gyors szociológiai mintavételre alkalmas!

A látható többség szépkorú, pár ötvenes és néhány fiatal teszi változatosabbá az összképet. Minden harmadik bebocsátásra váró roma származású, statisztikailag igazolva itt is a helyi

arányokat. Szidják a hivatalt, „egy-két vállalkozó megint le-nyúlja, le van ez már zsírozva, aztán majd osztoznak ezekkel” céloz egyikük a bent lévőkre. Mások nem értik, nekik miért kell belépni a társulásba, s mért kell fizetni a semmiért. Egy fogatlan, szikár öregasszony hangosan tiltakozik: „lavórban mosdok, mióta csak megvagyok, utána meg kicsapom az udvarra, a víz sincs bevezetve, akkor meg minek fizessek csatornára?” „Mert a nyomóskútról hordja vederszámra – szól közbe egy vállalkozó kinézetű fiatalember –, ami magának egy forintjába sem kerül, az az én adómból megy meg a máséból. Maga mikor fizetett be valamit utoljára a közösbe? Kapja a nyugdíjat, kevés, tudom, de biztos pénz, meg jön ide a szociális segélyért, azt is a mienkből osztják”.

Atyánkfia csak hümmög, a többiek meg hallgatnak vagy bólogatnak pártállásuk szerint. „Békétlenek – töri meg a csöndet egy fehér inges, öltönyös férfiú –, senki sem gyémántgyűrűvel áll majd az Úr színe elé, egyformán kerülünk mind úgylis a föld alá. Hát nincs igazam? Mit elégedetlenkednek? Jöjjenek el hozzánk, a gyülekezetbe, vagy járjanak templomba, istenfélő emberek testvéri közösségében dicsérjék az Urat, s szeressék egymást, amíg lehet!”

A benti hármak gyorsak, pontosak, készségesek, a belépési nyilatkozatot végül mindenki aláírja, el sem olvasva a többoldalas szöveget s a kisbetűs részeket. Csak kint veszi észre atyánkfia, hogy a megújult homlokzatra meg az van írva: Városháza.

2010

XVIII.

Falun

Az alma mater

Mennyire összement az iskola is! Ide járt atyánkfia nyolc évig, a nagyiskolába, mit még Klebelsberg Kunó idejében építettek volt kétszintes polgárinak, a vidék-Magyarország felemelésének nagy lendületével. Később még egy emeletet húztak rá, annak idején sok környékbeli város irigyelte is kellőképpen – nem szólva a bent lévőről.

Atyánkfia elemista korában sok elitiskola, sőt némely gimnázium sem rendelkezett olyan tanári karral, mint az itteni általános (ebbe, persze, jócskán besegített a történelem, meg az ötvenes-hatvanas évek ostoba kultúrpolitikája)! Igazgatója elébb, a rövidke „magyar világban”, a székelyudvarhelyi gimnáziumot vezette, de mivel nem engedett a '45 utáni odaíti kényszernek, hamis esküt tenni meg nem akart, inkább repatriált, ahogyan akkoriban mondták. A nagypolitika forgószele ugyanide sodort egy járási főszolgabíró is – gondnoknak. Hasonlóan „míves” összetételű volt a tantestület, törzskara csupa máshonnan eltanácsolt osztályidegenből állt: kulákfiúk, apácák, volt horthysta tiszt, hithű kántortanító. Itt még a hittanórákat is bent tartották az iskolában! A lelkészeket

cseppet sem zavarta az úttörő nyakkendő gyülekezet, hisz jól tudták, lekopik az egyszer a nyakból, de ami a lelket mélyen áthatja, maradandó lesz. Volt is színvonal, meg rend és fegyelem! Jó eszű, mezítlás-klottgatyás kisfiúk meg cserfes-okos leánykák olyan muníciót kaptak, hogy sokan közülük meg sem álltak egyetemekig, főiskolákig. Százfős énekkara, tizenhat tagú vonózenekara volt az iskolának, képzőművészeti köre és fotósakköre már az ötvenes-hatvanas évek fordulóján! No meg virágzó sportélete! A mai ötvenesek-hatvanasok nemzedéke még jól emlékszik a fél falut megmozgató tornaünnepélyekre, a bot-, zászló- és szalaggyakorlatokra, a lélegzetállító gúlákra.

Nem véletlen hát, hogy idők enyhültével a közeli nagyváros frissen alapított pedagógiai főiskolája sorra vitte el innen a legjobb nevelőket.

Atyánkfia most zavartan bóklászik az épületben. Hiába mutogatják a számítógéptermet meg a legmodernebb infrastruktúrát, miközben bent 20–22 fős osztályok lézengnek ott, ahol ők negyvenen szorongtak! Azt azért örömmel nyugtázza, hogy egykori énektanára, a volt Kodály-tanítvány nevét viseli ma az alma mater, s hogy előkertjében végre kiszabadulhatt tujabokros fogságából az országzászló is, mely előtt oly sokszor szavalt a édesapja: „Magyarnak lenni: tudod, mit jelent? / Magasba vágyva, tengni egyre – lent; / Mosolyogva, mint méla őszi táj, / Nem panaszozni senkinek, mi fáj...”.

2010

XIX.
Falun

Az eklézsia

A lakosság felekezeti megoszlása szinte reformáció-korabeli: nyolcvan százalékban református, a maradék jobbára római katolikus vagy görög, csak töredéke a két kisegyházé. Két temploma is van a többségieknek, két önálló gyülekezettel, két lelkésszel. Nyakas kálomisták, parancsra vagy kényszerre még nagy időkben sem hajoltak, s a kurucos tartás ma is jellemzőjük. A kistemplomot a Kádár-éra egyházellenes éveiben építették, torony nélkül, mert azt végképp nem engedélyezte a hatalom, de a helyét jól megalapozták, falát tetőig felhúzták, s amint enyhültebb idők jöttek, azonnal megépítették. Atyánkfia e templomba jár, bár még a régi, „fentiben” konfirmált (az orgonát is fújhatta olykor, ha a nagyobbak megengedték).

Már vagy húsz éve egy többgyermekes házaspár pásztorolja a két gyülekezetet, közmegelegedésre – a kistemplomban többnyire a tiszteletes asszony szolgál. Szeretik is nagyon, mert szép szavú, jó hangú, barátságos. A hívek zöme idősebb, de feltűnően sok a kisiskolás korú, s igen népes a konfirmandusok köre – velük a KIE-ben foglalkozik a nagytiszteletű úr, miként a gimnazistákkal is.

Bár a templom új, a rend azért a régi: szószékről nézvést balra a férfiak, jobbra a nők s a gyerekek. A mőzesszék előtt már elektromos orgona díszeleg, a lelkészek szükség szerint kántorizálnak, de az istentiszteletet megelőző közéneket ma is a kurátor vezeti, ki évszázados tradíció szerint diktál. E szerepkör még a kálvini őseklézsiák idejéből való, az írástudatlanság korából, mikor a kántor, vagy valamelyik jó hangú literátus atyafi soronként recitálta a dicséretet, mit aztán a gyülekezet szépen kiénekel. Így zajlik ez mindmáig! Zsoltárreform ide, bibliareform oda, biz' itt a régi módon zengik, andante, hosszan kitarva a sorvégeket. A hetven felé ballagó kurátor – egyben a mindenkori temetések funerátora, kisebb alkalmakkor a tiszteleteseket is helyettesíti, ha kell – közmegebecsülésnek örvend, s mint mondják, „táalentumos” férfiú, pedig csak egyszerű faipari szakmunkás volt.

Vasárnap van, már a biciklitömegből látni, hogy bent lehetnek vagy háromszázan, a virágdíszből meg hogy keresztelnek is. Korszakos újítást jelentett be idejövetelekor a nagytiszteletű úr: a cigánygyermekeket is „szabályosan”, az úrasztalánál kereszteli eztán, a teljes gyülekezet előtt, nem pedig a torony alatti kis szobában, mint elébb – Isten báránykái ők is! Az első két sort ezért tölti meg ma széles rokonság.

De az Úri imádság még mindig a régi módon szól, ahogyan azt Károli közreadta volt: Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben...

2010

XX.

Falun

A híd

Mindig megáll itt atyánkfia hazamenet, jól kihajolva a korlátton, akár egy hajótatról, nézi a lassan hömpölygő vizet, hogy fut el lábai alatt, s mint régen, átadja magát az érzékszervi csalódásnak. Így utazik az időben is.

A csatorna, melyen a híd ível, úgy osztja ketté a települést, mint a Duna székesfővárosunkat, csakhogy itt a pesti oldal a kisebb. Sokáig a „budai” részen laktak, hol valaha vár is volt (mára csak néhány utcanév utal erre), a hídtól macskaugrásnyíra, a töltés tövében volt házacskájuk.

A fából ácsolt régi hidat nagyon szerette, csodálta ügyesen szerkesztett gerendázatát, a mives csapolásokat – s persze, az is kedvére szolgált a környék kamaszainak, hogy résein jól lehetett leskelődni, alulról kukucskálni a nyármelegben lengén öltözött lányokat. Lovak dübörögtek, szekerek zörögtek, meg lóré járt rajta, a szivattyútelepre szállított szenet-fát az állomásról, girhes lovacskái furcsán kapkodták lábukat a talpfák között. A híd melletti partoldalon telente szánkózni lehetett, a bátrabbak olykor még a meder jegére is leugrattak. Kora ta-

vasszal gyakran utászok védték, a jégtáblák támadását robbantással hárítva, ilyenkor ki kellett nyitni otthon az ablakokat.

Atyánkfia, miután szülei nagyobb kertre s gazdaságra vágyva a túloldalra költöztek, e hídon járt „fel” az iskolába. De itt pöfögtek át a nehéz Hoffer-traktorok is, lévén egyetlen átkelőhelyük a gépállomásról a földekre menet. A körmösre hatalmas ráfot húztak, majd ezt ledöntve, esti visszaútig az odaáti parton hagyták. Termetes vasráf volt, mázsányi, s nagy csábítás fémgűjtési akciók idején. A „Gyűjtsd a vasat és a fémet, ezzel is a békét véded!” jelmondatát komolyan véve egyszerre csak nagyot ugrott a Párduc őrs napi teljesítménye, a traktorok meg éjszakázhattak a híd jobb oldalán. Csak a járási átrakóhely szemes darusán múltott, hogy harmadnap már újra rendeltetészerűen használhatták. Hogy a párducok ezért mit kaptak...

Előbb felszedték a lórét, helyébe egy fiatal mérnök szép, új hidat álmodott vasbetonból, időállót, mondják, ez volt a vizsgamunkája, majd elbontották a régit. Még sokáig látszottak a gerendatövek, aztán elkorhadtak, a parti fűzes meg buján szaporodni s terjeszkedni kezdett, ágai mára összehajolnak a víz felett. Lassan már ez híd is nyugdíjas korba lép, de még mindig jól tartja magát, diagnosztizálta nemrég öreg tervezője.

Rosszul van, kérdi atyánkfiát egy utcabelije, megállva mögötte kocsijával, szívesen hazaviszem. Csak elgondolkoztam, válaszol, majd köszönve a szívességet, még elidőzik egy kicsit.

2010

XXI.
Falun

Az állomás

A platánok már akkor óriások voltak, mikor atyánkfia, gyermekkori kóborlásai idején, rendre útba ejtette az állomást is. Azóta egyet ugyan kivágtak, de a többi büszkén posztol a százados indóház előtt, mit még a Monarchia idején építettek (tán ezért hasonlít olyannyira az erdélyi, szlovák, cseh vagy horvát korabeli társaira). Később szolgálati lakással bővítették.

Ma is jó kiállítású, rendben tartott épület, de bentről már rég hiányoznak a főnök híresen okos és szép lányai, s velük tűnt életterük minden kelléke, a konyhakert, a tyúkfő, meg a muskátli az ablakokból, csak egy kerek kút maradt emlékezőnek, még egy ideig. Legutóbb nem csekély nosztalgiával helyszíneltek újra, mutogatva, hol volt szobájuk-konyhájuk, s hol az eredeti bejárat. A mostani személyzet meg – talán még meg sem születtek akkor – csak derült a nagymama-korú lányok jóízű történeteiben.

Milyen mozgalmas volt itt még pár évtizede is az élet! A három sín pár két belsőjén tehervagonok sorjáztak, olykor száz is, a rámpán örökös ki-berakodás, a hét két napján pedig

megteltek a karámok, s hogy mennyi bikát szállítottak innen külhonba, legtöbbször Olaszországba, arról sok üresen tátongó istálló tudna mesélni... Lentebb krumpli- és cukorrépa hegyek dalmadoztak, hátrébb, a Tüzép rakterén fenyőillatú fűrészáru kellett magát, cement- és téglapor rakódott fűrefára, a végén meg szén feketéllett. Máskor ugyanott hatalmas betongerendák meredeztek, zúzottkő halmok hullámoztak – nagyszerűen lehetett rajtuk sziklát mászni vagy tengerészesdit játszani! Nyíl- és parittyalövészetek, kamaszkori bandázások meg dugi cigarettázások kedvelt helyszíne volt ez a közel kéthektárnyi kátrányszagú birodalom.

Reggel-este igen sokan, hétvégeken olykor hatvanan-hetvenen is várják, hogy jön-e már a kis „piroska”, vagy testesebb változata, a „lápi expressz”. Igencsak megütközött hát atyánkfia, mikor megtudta, hogy ezt a szárnyvonalat is meg akarják szüntetni a hatalmasok (az ügyeskedők meg az országúti lobbipersze mindent megtesz a vasút ellehetetlenítéséért). Bár az állomás még csillog-villog, annak idején Torgyán doktor is tiszteletét tette a felújítási ünnepségen, de már szétzedték a rámpát, a kiszolgáló épületeket lebontották, eltűntek a raktárak, s egyetlen tehervagont sem látni hétszámra egyik irányban sem.

Így aztán, míg jön a vonat, jobb híján gyönyörködhet hát atyánkfia a tájban, a part menti sárguló füzesben, meg a szembeni szép almáskertekben.

2010

XXII.

Falun

Boci-boci, tarka...

Alig félszázada, atyánkfia falujában még gyakran hangzott fel az elnyújtott kiáltás: Drótoszó-fótoszóóóóó! E hírverésre Rozi néni meg Juliska már készítette is a reparálni való lábast, saját, tejesköcsögöt. Ha kiszakadt a vizeskanna füle, vagy kilyukadt Lajos bácsi bormérője, félretették, mert tudták, hogy a drótosztót, hátán hordva műhelyét, évente többször is beköszön a faluba, s mindent megjavít, ami edényben a ház körül csorbát szenvedett. Nagyobb helyeken akár négy-öt napot is eltöltött, annyi munkája akadt. Előbb beszállásolta magát egy ismerős portára, hol a koszt-kvartélyért természetben fizetett (mindent megjavított, mi reá várt), majd másnap reggel kiült az árokpartra, vagy egy kút mellé, árnyas fa alá telepedve fogadta a kuncsaftokat. Mindenre volt célszerszáma meg kelléke egy kis ládikában, ügyesen szortírozva. (A mester fogásait atyánkfia, a többi gyerekhez hasonlóan, tisztos távolból próbálta ellesni.) Jöttek is a népek csőstől! Az összegyűlt pénzceskét kicsi kendőbe kötözte, s ha már mindent befoltozott-megdrótozott, újra hátára vette a betyárbutort. A szomszéd faluszélen aztán megint rákezdte: Drótoszó-fótoszóóóóó! Zemplénből-Gömörből valók voltak e derék atyafiak, kora ta-

vasztól késő őszig – szép, nagy kört leírva az Alföldön – gyakorolták mesterségüket.

Manapság egyre zajosabb, olykor tolakodva magakínáló házalók járnak már arrafelé is. Úgy visít fel a jégkrémes autó a legváratlanabb pillanatban, hogy majd' kiesik a toll atyánkfia kezéből! A dunyhát-tollat felvásárlók szinte naponta váltják egymást, hangszóróból üvöltve-ajánlva jobbnál jobb üzletet. Az ócska bútor vagy fémhulladék után érdeklődők meg rendszerint délelőtt kiabálják ki a házbelieket, a már-már üde színfoltnak számító, mert csendesebb szavú, „románból” batyuzók pedig jobbra délután kéredzkednek be portékáikkal. Mindenben túltesz azonban a reggelente menetrend szerinti pontossággal felhangzó „Boci-boci, tarka”! Atyánkfia még jól emlékszik kezdő hegedűóráinak slágerszámára (szenvedett is a szárazfa vonója alatt, míg elfogadhatóan előcsalogatta belőle e műremeket), de ez a mostani minden eddigi ilyenén élményét felülmúlja csengő-bongó instrumentális ötleteivel, kisgyermekes bocivokáljával, poénosnak szánt csattanójával: „Oda megyünk lakni, ahol tejet kapni”. És az előadást, oda-vissza az utcában, naponta megismétlik. Műsoruk prolongálva! De meddig?

2010

XXIII.

Falun

Varjúnál

A bolt már gyermekkorában is bolt volt. Mondják, egy zsidó család alapította még az első világháború után, leszorulva ide, valahonnan Máramarosból, s hogy mindig Varjú-boltnak hívták, leghosszabb ideig regnáló tulajdonosa után. Eredetileg ki-mérést is ragasztottak hozzá, jobbára az hozta a hasznot, utóbb minősítették vissza raktárrá. Néhány nagypapa korú még őrzi a kocsmai kunsztok és borgőzös szóváltások emlékét...

Ide szalajtották hát atyánkfiát kiskorában, s most újra ide jár tejért-kenyérért, meg ami kell, a Varjú-féle boltba, hiába dí-szeleg cégtábláján az Ifjúság ABC felirat, csak e néven emle-getik. A keresztapa egykor még szóváltásba is keveredett, mi-kor egy Csóka nevezetű akarta tőle megvenni, mert azt hitte csúfságolja, de hátul aztán elsimították a dolgot.

A személyzet barátságos, rend és tisztaság mindenütt. A kör-nyék pár utcája adja vevőkörét, meg az egyik romatelep (ebből három is van a faluban, egymástól jól elkülönülve, törzsek sze-rint), nekik is útba esik. A választék mindig a vevők igényeihez igazodik, a tulaj szeizmográf-szerűen reagál az anyagi-korosztá-

lyi-ízlelésbeli változásokra. Csak azt nem érti atyánkfia, hogy a tejet miért éppen Somogyból hozzák, a pékárut meg a szomszéd kisvárosból, mikor tejfeldolgozó a közelben is van, sütőüzem meg tán százlépésnyire. Abban azért már van logika, hogy töményt kizárólag félliteres kiszerelésben tartanak, az „ampullákat” meg a „kérdéseket” ne itt fogyasszák a bolt előtt, aki inni akar, megveszi ezt is. Az italosztály a legtávolibb sarokban található, remek üzleti fogás, szépen kacskaringózva lehet megközelelni, oda-vissza aztán mindig kerül még valami a kosárba.

Egy fiatalasszonyra csodálkozik rá atyánkfia, ki süteményt vásárolna iskolába induló gyermekeinek. A megszólalásig hasonlít egykori osztálytársára, a szép kis cigánylányra, aki hetedik után kimaradt, mert „úgy maradt”, s tizenhat évesen már a „kettedik urával” élt. – Mai ez a bukta? – kérdi. – Persze! – hangzik a válasz, majd „félre”, hogy azért ő is hallja: – A jövő héten meg alig várja majd, hogy leértékeljük a másnapos kenyeret. Most kaptak segélyt, költenek ész nélkül, fej nélkül.

Atyánkfia azonban már az ismerős menyecske habos-babos belépőjét figyeli, a piacról jött, kosara zöldségfélékkel teli, kellene még egy kis delikát meg cérnamentelt a főzéshez, de már fordul is, mert kezdődik az ismétlés.

Atyánkfia meg azon tűnődik, hogy a szépen ápoltságot pászit helyén milyen jól mutatna náluk egy-két zöldségágyás a karfiol meg káposztafejek között. A díszkivilágítás azért maradhatna.

2010

XXIV.

Falun

A hegedű

Atyánkfia éppen kilencszer költözött már életében, s minden hurcolkodás kényszerű seregszemlét is jelentett számára. Mit vigyen magával, mit hagyjon, ajándékozzon el vagy dobjon ki? Kedves könyvei mellett két tárgy ragaszkodott hozzá mindvégig: legelső fényképezőgépe (Pajtás márkájú) és egy háromnegyedes hegedű. A fotózás fél évszázados szenvedélye, de komolyan vagy negyven éve hegedült utoljára. Nemrég, mikor egy átrendezés közben ismét kézbe vette az öreg instrumentumot, meglepő felfedezést tett. Véletlenül pillantotta meg a hangszer belsejében rejtőzködő cédulácskát, mely szerint a Szegedi Hangszerkészítő és Javító Vállalatnál készült Szegeden, a Hétvezér u. 9. szám alatt 1960. június 6-án, kézírással még a sorozatszámot is feltüntették (1353.), legfelül pedig büszkén díszeleg: Made in Hungary. Éppen fél évszázada társa hát – bár az utóbbi időkben inkább csak csendes társa!

Nyolcéves korában kezdett hegedülni atyánkfia, még feles hangszeren tanult, ami aztán több gyermekkézen fordult meg s „kopott el” a későbbiekben. Ennek az újnak még ma is emlékszik a gyári szagára! Szülei szorgalmazták a hegedűt, talán

azért, mert az unokatestvérek majd' mindegyike tangóharmónikázott. Kedvenc hangszere volt ez az '50-es éveknek, hosszú hadifogságot túlélt férfiak hozták divatba – némely későn hazatért szerencsés összes megtakarított rubelecskáját fektette egy ilyen használt hangszerbe. Mikor atyánkfia hegedülni kezdett, vidéken még nem voltak zeneiskolák. Az első lépéseket egy Pestről kitelepített apácától sajátították el a falusi nebulók, többnyire fiúk, mert a lányokat inkább klimpíroztatták. Margit néni a húrok megnevezésétől (Éva, Ádám, Dani, Gabi) kezdve a helyes csuklótartásig igyekezett mindent játékosan tanítani, nála bohókás-komolyan „konyhazenéltek” a növendékek, lévén ez a helyiség az oktatás helyszíne, hol állvány helyett szódásüveg szolgált kottatámasztékul a kredencen. Igazi közönségsikert aratott otthon, mikor végre sikerült előcsalogatni az első felismerhető dallamokat (*Megfogtam egy szűnyogot, Boci-boci, tarka!*) Két évre rá oly tűrhetően kezelte a szárazfát – ez apja szavajárása volt –, hogy ünnepekre készülve már kisebb repertoárral állt elő. Különösen a karácsonyt szerette: hegedűvel járt kántálni! Szenteste rendszerint a *Mennyből az angyalt*, meg a *Krisztus urunknak áldott születését* cincogta dideregve a szomszédok-ismerősök ablaka alatt. Sosem engedték tovább játszani, inkább behívták melegedni, pedig hátra volt még a *Pásztorok, pásztorok* meg a *Csendes éj* is, s mindenütt szépen honorálták szolgálatait – mint egy perselybe, pottyantották hegedűjébe az alumínium forintosokat. Idő telvén vonója hegyén rendszerint már zöld tízes, néha kék húszas díszelgett. Olykor baleset is érte e zeneszerszámot. Jégén csúszkálva egyszer úgy esett hanyatt atyánkfia, hogy messzire repült kezéből a hegedűtok, bévül meg levált a

hangszer háta – egy ismerős asztalossal még sikerült megnyeztetni, de az akkor szerzett kisebb karcolások mindmáig megmaradtak. Magasabb zenei tanulmányokra már csak ketten mentek tovább, barátjával a helybéli plébánoshoz jártak, az ökumené jegyében, merthogy reformátusok lévén éppen akkor konfirmáltak.

A híres debreceni kollégiumba kerülve pár próbán még játszott egy kis kamarazenekarban, aztán elcsábította a sport, később meg a színház. Most, hogy már atyánkfia is nyugdíjas, tűnődve simogatja hűtlenül elhagyott egykori jó pajtását. Kézbe veszi-e még valaki? Talán egy unoka...

2010

XXV.

Falun

A primás

Atyánkfia családjában hat nemzedék óta minden elsőszülött fiú ugyanazon keresztnévet viseli. Mivel nevük napja a sorban legnagyobb nemzeti ünnepünk után következik, náluk piros betűs ez is. Ilyenkor, régen – az anyák-nagymamák kedvenc szavajárását idézve – ha kutyába rúgtak, akkor is Sándort találtak. Atyánkfia gyermekkorában e nevezetes nap előestéjén legalább tucatnyi hasonnevű ülte körül a tisztaszoba nagyszalátát hol ennél, hol annál a rokonnál-kománál, s egy kis „félkaros” munka után rögvést éigig ért a jókedv, hogy aztán hajnalig tartson a kölcsönös köszöntetés. Lányoknak, asszonyoknak szigorún tilos volt oda belépni, hol a csípősebb nyelvűek szerint még a biliből is bor folyt!

A névesték évtizedig elengedhetetlen kelléke, nélkülözhetetlen szereplője volt egy ugyanezen névre keresztelt cigányprimás is, akit azonban mindenki csak Tájétnak szólított. Hogy e „művésznév” mikor s hogyan ragadt rá a tréfás névadásra igencsak hajlamos faluban, azt senki sem tudta, tán’ még a nevezett maga sem. Enyhén kancsal, elálló fülű, egyszájbélű emberke volt, kit egy komolyabb szél a szomszéd határig fúj

volna, de sajátos külső tulajdonságainál is különlegesebb képességgel rendelkezett: fordítva hegedült! Kacska, valamikor rosszul forrt jobb kezével, egyedi csukló- és ujjtartással ügyeskedve csalta ki normál húrozású instrumentumból a szebbnél szebb melódiákat. Mindenkinek tudta a kedvenc nótáját, s azt is, hogy mire mi következik, rendelni sem kellett. Hegedűje meg ő maga is együtt sírt vagy kacagott a mulatókkal. Volt ugyan bandája, de e névestéken jobbára szólóban szerepelt (társai nem bírták az italozást, neki meg semmi sem ártott meg), nem akart szégyenkezni a többiek miatt.

Prímásunk jó ideje már egy égi banda élén muzsikál, egykori törzsközönsége is lassan-lassan hozzáköltözik. A faluban meg, ha egyáltalán összeül valahol pár névestéző, CD-ről harsog Lagzi Lajcsi, a lakodalmas rock meg a Fekete Szemek. Igazából már mulatni sem tudnak errefelé – állapította meg legutóbb rezignáltan atyánkfia. Azért, ha Tájtáj feltámadna...

2010

XXVI.

Falun

Vadászaton

Atyánkfia mindig szerette a halász-vadász-madarász emberek társaságát, bár egyik foglalatosságot sem művelte. Gyermekkorában folyvást köröztünk sündörgött, egyben-másban segédkezett is, vagy csak tátott szájjal hallgatta őket a partoldalon, fűben heverészve, hogy mennyi csínja van ám az állatok befogásának, elejtésének. Ők még tapasztalásból szerezték a tudományt, nem etológiai könyvekből, mint ezek a maiak...

Szomszédjuk is gyakran vadászott (igaz, nem mindig törvényes keretek között!), s állított be hozzájuk egy-egy tapsifülessel vagy fácánnal. Annyi bizonyos, a kártyabéli stüszki képét nem róla mintázták! A kicsiny ember hatalmas gumicsizmában járt, s minden ruhadarab önálló életet élt rajta. Bár volt puskája, inkább szegre akasztva tartotta, nem kedvelte a hiábavaló durrogatást, körvadászaton meg többnyire a hajtók közé állt. Hosszas könyörgésre-kuncsorgásra egyszer aztán felvette atyánkfiát is a szekerre, maga mellé intve mindjárt az ülésre – nagy tisztesség volt ez akkor faluhelyt egy semmi kis gyerkőcnek! A Zuhogóra megyünk, szólj anyádnak, setétedésre itthon leszünk – mondta, s a bonyolult társalgást ezzel egész napra letudta a maga részéről.

Villa a keze ügyében, a hágcsuba tűzve, mint rendesen, Baba meg Csillag már indul is, rövidesen ráfordulnak a dűlőútra. Csak akkor élénkül meg kissé, mikor jobbra, a lucernásban, úgy negyven-ötven lépésre egy nyúl feje bukkan fel a szekérszörgésre. Kalapkarimája piciny billentésével jelzi: most figyelj! Enyhe gyeplőlíbbentéssel téríti lovait a lucernásba, szép, szabályos ívben, ugyanolyan tempóban, mintha mi sem történt volna, s egy-egy szekérnyommal kisebb kört írva lopja magát közelebb, közelebb a célhoz – a nyúl nem veszi észre így a veszélyt –, aztán halk csuklómozdulattal emeli ki a villát, arasznyira csupán, hogy aztán alig 3-4 lépésről beléhajítsa. Még egy forduló, s már ott is a rugdalózdó zsákmány a szekéren – majd megcsendesedik hazáig a kasita alatt!

Mostanában elegáns terepjáró, olívvöld szerelés, távcsőves puska meg pedig vadászeb dívik már arrafelé is. – Mennek-e még vasvillával nyúlra? – kérdezte atyámfia legutóbb az egyik bográcsoszó kompániát. Még a kanál is fennmaradt a levegőben, s úgy néztek rá vadászék, mint valami marslakóra. Villával? Nyúlra?!

2010

XXVII.

Falun

Betyár

Egyre gyakrabban gondol rá atyámfia: kellene egy kutya! Barátai is biztatják, merthogy a kutya jó társ, meg enyhíti a magányt, s szinte egybehangzóan állítják, neki egy spániel volna az igazi, mert olyan egyforma a karakterük.

Ötéves lehetett, mikor az apja váratlanul kis, narancsszínű, vinnyogó szörgombolyaggal állított haza, a furcsa színű valamit aztán Betyár névre keresztelték. Remélte, hogy ha majd nagy lesz, versenyre kel utcabeli társaival – atyámfia még a falkavezérséget sem tartotta elérhetetlennek! Az eb növekedtével aztán reményei egyre apadtak, mert a Betyár, nevével ellentétben nem lett harcias, került minden összeakaszkodást, inkább eloldalgott, még futni sem szeretett, napszámra csak lófrált. Furcsa színe miatt meg állandóan csúfolták – helyette is sírt szegényében.

A nagyfiúknak, az igazi kutyásoknak agaruk volt, némelyiknek kettő-három is, csak hát korcsok szegények, sajnálkoztak, nem olyanok, mint régen, a báró úr idejében. Egy kimondhatatlan nevű francia arisztokrata honosította meg errefelé az

agarászatot, még a két háború között. Gyönyörű falkája volt, mellette pecéreket tartott, irigyelték is érte nagyon a környékbeli suhancok, s titokban utánozták bizonytalan eredetű agaraikkal, évtizedeken át. Szép tavaszi vasárnapokon, délután, rendszerint a csatorna töltésén futtatták kedvenceiket, a hídtól a villanygyárig. Gyönyörű látvány volt, s atyánkfiát mindig lenyűgözte, ahogy a kutyák szinte úsztak a levegőben, gazdáik után száguldva. Az öregek persze legyintettek: Láttátok volna a báróét!

Aztán valamikor a '60-as évek elején nagyot fordult a világ! Épp a környéken forgatták Mátyás királyról a *Mit csinált felséged háromtól ötig?* című filmet, s az egyik jelenethez – gazdáiknak némi pénzmagot is ígérve – agarakat verbuváltak. A szakértők majd' hanyatt estek a meglepetéstől, mikor pár fiú beállított a toborzóra 6-8 fajtatiszta magyar agárral, a már kihaltnak vélt fajtából. Akkor derült csak ki, hogy az eddig lenézett „korcsok” egyike-másika többet ér a francia báró teljes falkájánál. Annyi pénzt kapott némely legényke, hogy megcsinálta belőle a szerencséjét!

Majd' négy évtized telt el azóta, s már atyánkfia felett is őszül, de nem hagyja nyugodni azoknak a tavaszoknak az emléke. Nemrég hozták hírért, hogy ismét futtatnak odahaza. Kellene egy igazi magyar agár – morfondírozik. A neve már megvan!

2010

XXVIII.

Falun

Mester úr

Jó munkának idő kell! – volt a szavajárása. Így aztán a határ-idő provizórikus tényező volt Mester úrnál, ahogyan atyánkfia falujának „mehánikusát” szólították. De e gyöngeségét elnézték neki, mert az égvilágon mindenhez értett! Igazi ezermester volt, ha kellett, patkolt, vaskerítést kovácsolt, dróthálót szőtt, villanyt szerelt, vagy biciklit, motorkerékpárt javított. Teremnyi műhelyében kovácstűzhelytől esztergapadig sorjáztak a különböző rendeltetésű gépek, fúró-faragó-csiszoló kézi készülékek. Mester urat minden rendszer megbecsülte, még Rákosi alatt is önálló ipart vihetett!

Rendszerint két-három inast tartott, kik szabadulás után aztán hosszabb-rövidebb ideig ott maradtak mellette segédnek. Az udvaron meg mindig téblábolt egy-két fiúcska, kik könnyen kaphatóak voltak amolyan „küldd ki – hívd be” feladatokra, kisebb munkákra. Gyermekként, a többiekhez hasonlóan, atyánkfiát is vonzotta a sok csillogó szerszám s a jellegzetes, mással össze nem téveszthető műhelyszag. A drótszövést szerette a legjobban, mert a hajtókerék kezelése már komoly, bizalmi munkának számított – irigyelték is érte kellőképpen a cimborák.

Mester úr fiatal korában, a nagy háború előtt sofőr volt a bárónál. Alkalmi mesedélutánjainak rendszeres műsorszáma volt az ottani élet megidézése. Akkor igazi úr volt, emlegette, fölötte állt még a belső cselédségnek is (itt, mondanivalóját aláhúzandó, mindig magasra emelte busa szemöldökét), a személyzet tisztelettel bánt vele, s gyakran cicázott a két szobalánnyal, olykor egyszerre ölelgetve őket – a finom bőrkesztyű ilyenkor azért lekerült a kezéről... Hitték is, meg nem is a fiatalok, de az öregek szemhunyorintásából, cinkos tekintetváltásából sejteni lehetett, hogy úgy történt a dolog, ahogyan mondta (mindennek híre ment akkor is a faluban).

Házát már rég lebontották, a műhely egykori helyén most hatalmas ABC terpeszkezik. Ha gondja támad az embernek, valami javítani valója, ma bizony nem könnyű jóra való iparost találni arrafelé sem, ezer mestert meg... Csak a legidősebbek emlékeznek már a Mester úrra, de szavajárását – jó munkának idő kell – még mindenki ismeri, idézi. Mostanság egy másikat is gyakran citálnak tőle: Mit mondott Bede? Ne törődj vele!

Talán nem véletlenül.

2010

XXIX.

Falun

Szomszédoló

Kölyökkora óta ismeri atyánkfia, érettségiző diák volt, mikor a szemközti házba meghozta a golya kistestvérnek, egy nagyobbacska lány mellé. Szülei rövidesen elváltak, anyja nevelte (apját szinte nem is látta), később nővére önként távozott az élők sorából – viszonylag korán megedzette hát az élet. Atyánkfiával ritkásan találkoznak, néha esztendőket is átugorva, de ilyenkor, pár pohár bor mellett, csendesen beszélgetve, mindig közös hullámhosszra lelnek – „pászol az észjárásuk”, ahogy errefelé mondják. A kihagyott éveknek egyszerű okai vannak. Nemzedékét, a „ratkósokét” a hatvanas évek elejének erőszakos tévesztése kisöpörte a faluból. Szemlét tartva nemzedéktársai felett atyánkfia szomorúan állapítja meg, hogy korosztályából csak páran maradtak otthon, a tanulni vágyókat felszippantotta a város, a többieket meg elvitte a fekete vonat. Jó, ha idővel tizből egy hazavetődött! Ezért öregednek el falvaink, tűnődik; az iskolába, hol ők még osztályonként negyvenen is jártak, most alig tudnak 20-25 gyereket összeszedni.

Zolika nemzedéke már erősen megcsappanva, de még mindig szép reményekkel indult! Társaihoz hasonlóan szakmát ta-

nult, s bár kőműves szeretett volna lenni, „átbeszélték” az autószerelésre, hivatkozva jó bizonyítványára, meg aztán a késő Kádár-korszak téesz-melléküzemágai, géemkái komoly álláslehetőséggel kecsegtették. A szakma megszerzése után mégis más munka után nézett, a pénz is csábította, ezért előbb az akkor még virágzó építőiparba, annak hervadtával pedig külföldre szegődött. Jól keresett, futotta motorra, szegecselt bőrdszekire, meg hosszabb-rövidebb túrákra a haverokkal. Mindennütt vasas szakmában dolgozott, többnyire vasbetonszerelőként, s bejárta szinte fél Európát, Németországtól Romániáig, Észtországtól Franciaországig. Miután benőtt a feje lágya, mint mondja, szemléletet váltott, kezdte jobban megbecsülni a pénzt, olykor már garaszkodott is. Sokat hozott haza, így volt mire nősulni, gyerekei születtek, szép házat épített a régi helyén, irigyelték is érte elegen. Hogy még többre menjen, többet vállalt. A sok jövés-menés aztán kikezdte a házasságot, az asszony félrelépett, elváltak, de még mindig tart a vagyongosztási huzavona. Gyermekai közben felcseperedtek, eltávolodtak tőle, a nagyobbik a múltkor átment az utca túloldalára, s csak onnan integetett – panaszojja.

De Zoli, immár túl a negyvenen, nem adja fel! Igaz, mostanában ritkán akad külföldi munka, ha van is, csak pár hónapos, így jobbára környékbeli építkezéseken segédkezik – csurran-cseppen valami. A vakoláson és csempézésen kívül mindenhez ért, háza akár referenciamunka is lehetne, örökösen igazít rajta valamit. (A földből itt már rég nem lehet megélni, mondja, anyám is átkapálta fél életét a téeszben, s mikor az elvtársak kiprivatizálták, mehetett világgá a többivel együtt!)

Pár éve újránősült, kislánya született, s bár az asszony fiatalka, szépen élnek. Karon ülő szeme fényével most éppen szomszédol. Sajnálkozik, hogy már annyi pulya sincs az utcában, kivel gyermeke majd játszani tudna, nem úgy, mint a mi időnkben – öregíti magát atyánkfiához. Lassan-lassan a nyugdíjjogosultságra is gondolni kell, de még nem tudja, hogy rakja majd össze az igazolt éveket.

Nézi atyánkfia ezt az egészséges, jó eszű, dolgos, jó szellemű, ereje teljében lévő férfit, amint csüggedten ereszti le karjait, s arra gondol, ha a regnáló hatalom nem tesz valamit sürgősen a vidéken, a végeken vergődőkért, akkor... Mi lesz veled, Zoltán?

2011

XXX.
Úti tűnődések
Balkáni Babel

A Keletiből még pontosan indul a belgrádi gyors, később aztán komótosan, a határon túl már szinte döcögve, nyílt pályán is meg-megállva, úgyhogy van idő társalogni, meg gyönyörködni a kunsági, bácskai tájban. Újvidékre megyek, az Apáczai Nyári Akadémiára hívtak előadást tartani. Tíz éve járok a Vajdaságba, magyar pedagógusokhoz, Szabadka, Zenta, Újvidék főbb „állomáshelyeim”.

A kupéban eleinte négyen ülünk, az ablaknál két, húsz év körüli fiú, szerbül társalognak, szemben velem szépkorú férfiú (ő csak Kiskőrösre utazik). Később még két szerb lány kéredzkedik be, egyikőjük tört magyarsággal kérdi: Novi Sadig lehet? Elfoglalják a közbülső helyeket, s a négy fiatal rövidesen vidám társalgásba kezd. Feltűnik, hogy a szerb csalogás közben a fiúk milyen szabatosan használják a magyar megnevezéseket (Móri borozó, Nyugati aluljáró). Kiskőrös előtt szedelőzködni kezd útitársunk, mire a fiúk gyermekeken hangos csókolommal, a „novisados” lány meg viszláttal búcsúzik tőle.

Kelebián jópofizik a határőr: Útlefél, majd gatyavizsgálat következik, de az már a kollégám dolga lesz! – bök a mögötte álló fiatal fináncra. A határon ilyenkor kötelező kényszerű ácsorgást kihasználva, no meg hogy oldódjon az iménti feszültség, rákérdezek a magyar szóra. A két fiú hibátlan magyarra vált, a lányok egyike hallgat, a „bekéredzkedő” néha bele-beleszól társalgásunkba.

Igor és Zsolt

Mindkét fiú tősgyökeres újvidéki, gyermekkori jó barátok. Igor a Corvinus Egyetem hallgatója, éppen tárgyalástechnikából vizsgázott, s most nagyszüleihez utazik – haza. Apja-anya szerb, felmenői közül csak egyik nagyanyja volt magyar. Jugoszlávia szétesése után az apa terménykereskedésbe kezd, egészen Moszkváig löki az üzlet lendülete, három év múlva azonban visszajönnek, de nem Szerbiába, hanem a nyugalmasabb Pestre. Igor itt kezdi iskoláit, minden osztályt magyarul jár, itt érettségizik, itt jár egyetemre. Mint magyar állampolgár, most magyar útleféllel látogat szülőföldjére. Zsolt viszont – Igor szavaival élve – „full magyar”, s minden felmenője az. Újvidéken óvodától érettségiig magyarul tanult. Mint szerb állampolgár, szerb útleféllel ingázik, Pesten, a Zeneakadémia trombita szakán tanul. Ha együtt vannak, többnyire szerbül beszélnek (Igor az óvodában még egy szót sem tudott magyarul, de Zsolt már gagyogott szerbül, ezért használják máig megismerkedésük nyelvét).

A magyarul is próbálkozó lány szintén újvidéki, minden őse szerb, de szülei – az otthoni bizonytalan körülmények miatt – jobbnak látták, ha Pesten folytatja tanulmányait angolul, a Közép-európai Egyetemen. A másik lány belgrádi, szociológusnak készül, tíz éve költöztek ki Koszovóból. Szeret Pestre jönni, s nemcsak a barátnője miatt...

Szabadkára érve szinte egyszerre cserélnek kártyát a mobiltelefonban, inntől, elvétve már csak Zsolt beszél magyarul.

A Dusana Danilovicán

Barátaim tulajdonképpen nem is újvidékiek, a már nyugdíjas házaspár, Júlia és Josif bácskai magyar falvakból került a nagyvárosba (József örök bosszúsága, hogy elvett keresztnevét nem tudta visszaszerezni). Aktív korában az asszony tanítónő volt, a férj meg technikus. Fiuk Magyarországra nősült, családjával Debrecenben él, de munkája Pozsonyhoz köti. Hentente ingázik lakó- és munkahelye között, két-három havonta meg a Pozsony–Debrecen–Újvidék háromszöget járja. Már lányuk is kiröpült, párjával a helyi magyar médiát erősítik. Barátaim most a feleség 92 éves édesanyjával élnek együtt a Dusana Danilovica utca egyik háromemeletes házának földszintjén. Teraszukról rögtön az előkertbe léphet az ember, a gondozott, virágos környezet így szinte egy kertés ház illúzióját kelti. Elmesélem nekik odautam történetét, s esetemet a négy fiatallal. Csak mosolyognak. Ez mind semmi, mondják, ebben a lépcsőházban 16 család lakik, s a házaspárok közül

egyedül mi vagyunk azonos nemzetiségűek, máshol mindegyütt vegyes felállás van! S már sorolják is lakásról lakásra: szerb-magyar, horvát-szerb, román-szerb, szlovák-román, szerb-szlovák, szerb-ruszin...

A Tarcál-hegyen

E néven a helybéli magyarokon kívül már senki sem ismeri az egykori Szerémség szelíd hegyvonulatát. Mai neve Fruska Gora – hozzáértők szerint Franska Gora (francia hegy) volt közbülső neve, a „kereszttségben” is utalva a szőlőtelepítő ősökre. Valaha királyaink és előkelőink itták a Tarcál-hegy levét, Tokaj szőlővesszei csak később, régi dicsőségünk múltán, a török-korban váltak ismertebbé s külhonban is kedveltté. Az Apáczai Nyári Akadémia hallgatóival, köztük erdélyi és felvidéki kollégákkal is, történelmi tájon járunk hát!

A Duna túlpartján, Péterváradot, a Monarchia legnagyobb erődjét magunk mögött hagyva érkezünk a Szerémségbe. Újvidéki tanár és szabadkai orvos idegenvezetőnk minden szegletét ismeri a vidéknek, elbeszéléseik révén egy délutánra visszaröpülünk az Anjouk, a Hunyadiak, a Jagellók korába meg a hódoltság világába. A redneki várhegyre felkapaszkodva otthonosan tekintünk szét, mintha a Zemplénben lennénk!

Imitt-amott még él néhány százaléknyi magyar! A szórványok szórványán járunk. A történelmi vár alatt, a névadó település régi temetőjében, hova még ötven évvel ezelőtt is temetkez-

tek, szerb, német, cseh és magyar családnevekre találunk. Utóbbiak márvány vagy kovácsoltvas sírjeléről már rég le- hullt az ékezet – nem kellett ehhez egy magyar bányásznak Ohióig tántorognia! Néhány fennmaradt sínpár, rajta a Diós- győr 1889-felirattal, mégis inkább a boldog békeidőre emlé- keztetni az utazót.

Nóra és Emília

Hazajövet a belgrádi gyors már eleve húszperces késéssel ér- kezi az újvidéki állomásra. Nóra személyében kedvesen beszé- des útitársam akad. Bácskatopolyai, elsőéves az újvidéki or- voskaron, most vizsgázott, de még nem tudja az eredményt. Küszködik a szerb szakszókinccsel, gúnyolják is érte diáktár- sai meg tanárai, de fogadkozik, megbirkózik vele, nagyobb akadályokat is leküzdött már. Szerbiában, multikulturális (ez Tito kedvenc jelzője volt!) közegben, újjáéledő nacionalizmus közepette, bizony nem könnyű magyarnak lenni! Nem is a mi szerbjeinkkel van baj, mondja, s ezt már mások is ugyanígy ál- lították elébb, hanem az elszakadt területekről idesodródók- kal. Ők semmit sem tudnak rólunk, az a közvélekedés, hogy '56 után menekültünk Szerbia földjére. De nem elég, hogy ilyen sokszínűek vagyunk, még a vallási megosztottság is... Újabban meg a szekták hódítanak, Bácskatopolyán például a golgotások. Mint megtudom, ez egy angol nyelvterületről frissen idevetődött szekta, néger prédikátorral térítenek, ki ép- pen Nóra egyik volt tanárnőjét vette feleségül, meglehető- s megrökönyödést keltve a helyiekben, s már gyermekük is van.

Szabadkáig gyönyörködhetek a szépen művelt földekben, a méretes görékban, a régi, jellegzetesen magyaros meg svábos portákban.

Emília, új útitársam a vőlegényéhez jön át Kiskunhalasra, ki ott hivatásos katona. Végzős mérnökhallgató Szabadkán, a házasságkötés után szívesen áttelepülne Magyarországra. Szü- lei elváltak, előtte több mint húsz évig Németországban dol- goztak vendégmunkásként. Apja német nyugdíjat kap, any- jáét most intézik. Óvodás korában gyakran volt kint velük, beszél is a nyelvet, de Csókán, hol nagyszülei nevelték, ma- gyar iskolába járt. Boldog, mert a vőlegény famíliája befogad- ta, leányuknak tekintik, s szeretne már ő is végre rendezett, igazi, békés családban élni.

A Belgrád-Prága gyors meg-megáll a nyílt pályán, Szabad- szállás után húsz percet is várakozunk két ellenvonatra. A Balkánra, Európa egyik legfontosabb közlekedési vonalán, egy sínpár vezet. Átlagsebességünk 45–50 km/óra. Majd más- fél órás késéssel érkezünk Budapestre. 2010 júliusa van.

2010

XXXI.

Úti tünődések

Szatmárban, Szilágyban

Folyásiránnyal szemben, a Kraszna mentén kattog a vonat in-neni Szatmárból a túoldaliba. A Mátészalka–Nagykároly vasút-vonalat kölyökkorom óta ismerem. Gyermekéveim Nagyecse-den teltek, a nyári szüneteket meg rendszerint a gránic másik oldalán, nagyszülőknél nyaralva, Börvelyben töltöttem. Ha kiálltunk a töltésre, innen is meg onnan is látni lehetett egy-más templomtornyát, lévén csak 8 kilométer a távolság. Volt idő, mikor Biharkeresztes, majd Nyírábrány felé kerülve jut-hattunk át, de a hatvanas évek végén itt is megnyílt a „kis-határ”, jöttünk-mentünk hát, mikor kedvünk tartotta.

Pár napig Ecseden, a szülői örökségben „parasztizáltam”, s most Zilahra megyek, a Református Kollégium meghívására, még-pedig vasúton, mint úrfi koromban. Az Interpicin kevesen va-gyunk, Tiborszállást elhagyva már csak hárman zötykölődünk az egyetlen átmenő kocsiban: a vezető, a kalauz és én. Nincs forgalom, mondják, van, hogy üresen megyünk oda-vissza.

A börvelyi állomásnak már csak a falai állnak, meg némi tető-szerkezet, s a pálya is elhanyagolt. Balra, a temetőben nyu-

gosznak felmenőim (két sírkertben látni még ember alakú fejfákat magyarul helyeken, itt és a szentesi régi temetőben). A vashíd után Lucaceni (egy húszas években idetelepített román kolónia), majd Kálmánd, a magyarul beszélő sváb falu következik, de a távolból idelátszik a kaplonyi templom is, a Károlyiak ősi temetkezési helye. Gyermekkorom kedves városkája volt Nagykároly, Szatmár vármegye valamikori székhelye. Itt született Károli Gáspár, a megyeházán itt szónokolt Kölcsey, egy bálon itt szerelmesedett egymásba Júlia és Sándor, s leánya korábban még láthatta itt Kaffka Margitot, a „nagyon-nagyon író-asszonyt” a kisdíák Ady Bandi is. Emlékszem a gyönyörű várkastélyra, melynek kertjében utánozhatatlan fagyaltot mértek, s hol a vesszőből font kerti székek mindig rácsos lenyomatot hagytak a lányok combján... Sokáig nem időzhetek emlékeimnél, mert egy fiatal lelkész vár rám, autóval megyünk tovább. Mehetnénk vonattal is, de Sarmaságon át kell szállni, a csatlakozás bizonytalan (a CFR menetrendje sem különb a MÁV-énál), országúton gyorsabb.

A főtéren terpeszkedő fényes, új bazilikát magunk mögött hagyva máris Tasnád felé robogunk. Kávásnál gondolatban betérünk Érmindszentre (nagyon fogy ott a népesség, ma már alig 150 fő számlál), s tisztelettel emlegetjük Aurel Popot, kinek az Ady-émlékház létrehozásában nagy érdemei vannak. Tasnádon, a túlméretezett ortodox templom láttán mindketten ugyanarra gondolunk... A táj hepehupás, az út kátyús, s vigasztalanul kopár – a derékig fehérre meszelt árokparti fákat '90 után szinte mindenütt eltüntette a haszonszerző igyekezet. Közben van időnk ismerkedni egymással. A barátság-

gos, beszédes tiszteletes Kolozsvárott végezte a teológiát. Szeret fiatalokkal foglalkozni, naponta egy kis szilágysági parókia-kiáról jár be a Kollégiumba, s világi dolgokban is meglepően tájékozott. Ez utóbbit, no meg helyismeretét kihasználva kérem segítségét. Hiába keresem térképeimen Szilágylompéretot, s bár többször jártam már errefelé, még sosem került utamba. Két okból szeretném felkeresni. Ady, ha már bántotta „a nagy város durva zaja”, s hazamenekült Érmindszentre, gyakran átszekerezett atyai nagyszüleinek falujába. Művészettörténeti-magyarságismereti könyveim szintén gyakran emlegetik e falucska híres, kazettás mennyezetű templomát. Mondják, néha Ady is betért oda megnyugodni (vagy perlekedni az Úrral), olykor zsoltárt énekelve, bezárkózva, egyedül. Éppen a lompérti letérő következik, mondja vezetőm, már csak két kilométer ide, a lelkész jó barátom, együtt járunk Kolozsvárra, mindjárt megkérdezem, otthon vannak-e. Már közel van Zilah, egy órácskát ott tölthetünk, ismerkedésképpen. Elő a telefont, néhány mondat, s pár perc múlva a parókia ajtaján kopogtatunk: Áldás, békesség! – Békesség Istentől – hangzik az évszázados köszöntés.

A templomról, a faluról, a lelkipásztor áldásos tevékenységéről nehéz röviden, megindultság nélkül szólni – talán más alkalommal. Búcsúzaskor megígérjük, hogy legközelebb, ha majd szükségét érezzük testi-lelki épülésnek, hosszabb vizitációra jövünk.

Zilahon egy átalakított munkásszállóban működik a Református Kollégium. Az „ősi Scholát”, noha törvény van rá, még

nem adták vissza az egyháznak. Csúrik-csavarják, mondván, hogy felsőoktatás is folyik az épületben (a hírhedten terebélyes Vasile Goldis Egyetem valamelyik tagozata szállásolta be magát „ideiglenesen”). Előadásomat közel kétszáz diák és felnőtt hallgatja nagy érdeklődéssel, fényesülő szemmel. Nostra res agitur (a mi ügyünkről van szó)!

Most nem látok birkanyáját, jegyzem meg visszajövet, más-kor mindig legelnek itt az út mentén. Azok Szeben környéki pásztorok, mondja derűsen vezetőm, ősszel jönnek le nyájaikkal a havasból, itt telelnek az Alföld szélén, s tavasszal mennek vissza.

Hazafelé ismét egy szál magam vagyok az Interpicin. A nyájakon tűnődöm, meg a pásztorokon.

2011

XXXII.
Úti tűnődések

Szatmárcseke felé

Csekére megyek, mint minden év januárjában '90 óta (a szatmáriak szóhasználatában Csekébe), emlékezni a *Himnusz* születésnapján kultúránkra s magyarságunkra. Vajon hány-szor tette meg ezt az utat Ferenc tekintetes szekéren vagy homokfutón Álmosdra, Debrecenbe jövet? Neki tán egy egész nap is kevés volt ahhoz, mi most autóval alig kétórányi. Debrecenből, a Kollégium mellől indulunk. Még hatéves sem volt a kis Ferenc, mikor ide beírták, s tizennégy év elteltével már mint kész embert bocsájtotta ki az alma mater. Házát pár évtizede lebontatta a várostátalakító igyekezet (Csokonaiét és Adyét meg az újkori tülekedés). Helyén hosszabb ideig Lenin szobra díszelgett, most ugyanott – mint mondják, ideiglenesen – egy kezdetleges napóra méri a tűnő időt.

Debrecent elhagyva két kultúrtáj határán kanyarog utunk. Bár Hamvas Béla szerint még az Alföldön járunk, itt-ott már érződik az erdélyi génusz. Megjelennek a haranglábás, zsin-delytetős, évszázados templomok, az első mindjárt Nyírmi-hálydiban, majd a legismertebb Bátorban. Az utóbbi valójában fogadalmi templom, mert Báthory István erdélyi vajda,

élve menekülvén meg a kenyérmezei csatából, hálaadásul építtette az Úrnak. „A magamébul” – idézte őt mindig, figyelemzetésképp Kozma nagytiszteletű úr. E gótikus templom hálórácsos mennyezetének méltó párja legközelebb Canterburyben látható... Meggyilkolását követően, a könyörületes Bethlen Gábor alatt, 15 évnyi hányódás után e templomban kapott végső nyughelyet a zaklatott életű Báthory Gábor, Erdély fejedelme. Hosszan tűnődünk a testvérszerelmebe menekülő fiatal fejedelem sorsán, közben felidézzük Makkai Sándor regényét (*Ördögszekér*), mely javarészt a közeli Ecseden, a másik nagy Báthory-fészekben játszódik, s épp e tragikus szerelmeiről szól. Hodász és Meggyes között lélekben ismét közünk van Czine Miska bátyánk is, e táj szülötte, szerelmese, a néhai jó barát s tanítómester.

Mátészalkát, a trianoni Csonka-Szatmár egykori megyeszékhelyét éppen csak érintve ismét jeles helyhez érünk. Kocsordon, de még innen a Krasznán áll a Székely Hadosztály emlékműve. '50-ben lebontották, de '95-ben újra felállították! Három székely kapun át lehet ma feljutni a kicsiny dombon álló jelhez, mely a hazafiúság, a becsület, a kitartás és a magyar katonasereg kiemelkedő példáira emlékezteti az utazót. A Kratochvill Károly ezredes vezette alig tízezer fős Székely Hadosztály – egyedül s csak saját erejére számítva – tartóztatta fel 1918/19-ben az Erdélyen átözönlő román áradatot Máramarosszigettől Belényesig, lassítva ezzel a keleti országrészek elfoglalását. A hazai történelemkönyvekből mindmáig ez is kimaradt! Holott ha ők nincsenek, mára tán a Tiszántúl is Nagy-Románia része lenne, ahogyan az eredetileg tervezve

volt. Tette ezt e maroknyi sereg éppen akkor, mikor Linder Béla hadügyér úr egy katonát sem akart látni...

Tunyogmatolcs felé fordulva az országút a Holt-Szamos mellé simul (itt írta az egykori utazó örökbecsűjét, a *Falu végén kurta kocsmát*), majd az ásott Szamost átlépve máris a nagy tiszai árvízben sokat szenvedett Fehérgyarmatra érünk. Itt van a Kölcsey Társaság székhelye, s innen indult a kezdeményezés: A *Himnusz* születésnapja, január 22-e legyen a Magyar Kultúra Napja!

Gyarmatot elhagyva Penyigénél a Szenke patakot keresztezzük, hol egykor kilenc kislány fulladt vízbe. Lassan ennek is már vagy száz éve! Emléküket ballada őrzi, meg kilenc szép kopjafa a túlvégi temetőben. De Penyigén másért is érdemes megállni! Az itteninél jobb ízű szilvalekvárt nemigen találni, s tüzesebb pálinkát még Szatmárban is csak keresve... Bár szeretnénk, most nincs érkezésünk időzni Túristvándiban sem, a gépészkovács egykori házánál, hol gyermekkorában a kis Móricz Zsiga hallgatta szájtátva a felnőttek történeteit. Szívesen ejtőznénk a Túr partján is, a híres vízimalomnál, mely megmaradásának titkát öreg molnárja csak sokadik találkozásunk-barátkozásunk után árulta el. (A Rákosi-korszakban csupán két működő vízimalmot hagytak meg, az egyiket a Nyugat-Dunántúlon, a másikat meg itt. „Tetszik tudni, a pászkához kóser liszt kellett...”)

Már csak iramodásnyi Cseke. Az utcán templomba igyekvő emberek. E nap az ő nagy ünnepük! Bent, Kölcsey atyafiai aj-

kán még a 90. zsoltár is másképpen szól, künn pedig, a csónakfejű cinteremben párás szemmel énekeljük nemzeti imádságunkat...

XXXIII.

Az Isten háta mögött?

Mindmáig e táj szülötte írt legszebben és legszívbemarkolóbban a keleti végekről. Móricz tollából való a címbéli citátum is, minek lényege az elmúlt közel száz esztendőben sajnos alig változott. Pedig micsoda értékek, mily' gyönyörűséges felfedezni valók vannak errefelé: Árpád-kori templomok, csónakfejfás temetők, zsendelytetős haranglábak, kazettás mennyezetű istenházák (melyek évezredek asztrálmítoszi örökségünk hordozói), ritkaságszámba menő természeti értékek! A Báthoryak egyik fészke, a Nagyságos Fejedelem kedves vidéke ez, s Bethlen Gábor idejében biztonságos helyen itt őrizték a Szent Koronát is. Az első világháborút követő „forradalmi” időkben meg kizárólag a környéken harcoló Székely Hadosztálynak köszönhetjük, hogy nem öntött el bennünket a román áradat. Esze Tamás kurucainak földjén Kölcsey, Petőfi, Móricz és Szabó Lőrinc emlékeire lel az utazó, Kodály is szívesen gyűjtött errefelé, a szatmári verbunk nélkül meg egyenesen elképzelhetetlen népitánckultúránk. A nyugati végekért már megmozdultak jó páran, Göcsej és az Őrség végre tényleg visszakerül az ország térképére, de Szatmárról és Beregről inkább csak vészhelyzetben hall a magyar, ha árvíz vagy ciánszennyezés fenyeget, aztán – miután megúsza a bajt – újra néma csend.

A '90-es évek végén Görögországban járva elvetődtem a Meteórákhoz is. Világjáró honfitársaim egyik ámulatból a másikba ájultak, látván e kolostorok csodáit, a makrokozmosz lenyomatát egy-egy kis bazilika mikrokozmoszában, a lencseszerű ablakszemek precíz tájolását, hogy az mindig csak az adott szent ünnepén világíthassa meg annak ikonját. Hazafelé a buszon aztán nem győzték sorolni a sok frissen szerzett élményt, ami „csúcs, és ide mindenkinek el kell jönni, mert ezt látni kell”. Mikor erre halkán megjegyeztem, hogy ezt mifelénk minden kis falusi templom tudja, sőt ennél még többet is, úgy néztek rám, mint valami eszelősre. Aztán csendesedtek csak el, majd szálltak magukba, miután kézbe véve a mikrofont, kedvcsináló kiselőadásban mutattam be a csengersimai és a csarodai református templom meg a tákosi „mezítlábas Notre-Dame” működését, s a látottaknál is különlegesebb kultúrtörténeti érdekességeit. (Utána még évenként keresztül kaptam a visszajelzéseket, hogy mennyire igazam volt!)

Világlátni vágyók, tanárok, kultúraszerető atyámfiai! Gyerekek el elébb Szatmárba, Beregbe, s hozzátok ide gyermekeiteket, tanítványaitokat meg barátaitokat is, mert e táj, mely mindmáig mostoha sorsra ítéltetett, a legigazibb kishaza. Ha becsületes, szorgos, vendégszerető emberrel akartok találkozni, itt megtaláljátok. Templomainkban a *Tebenmed bíztunk eleitől fogva* (de sokszor énekeltük Czine Miska bátyánkkal Csekében vagy Gyarmaton éjfél tájt, befejezésül, mikor már a bor is elfogyott) Kölcsey magyarjainak ajakán itt mindmáig hitelesen szól! Hív Csenger, Csengersima, Gyügye, Nagy- és

Kisszekeres, Tákos, Csaroda, Vámosatya (mindegyiket hosszú volna felsorolni!) gyönyörűséges templomaival, Ferenc tekintetes sírja Csekében, Móricz gyermekkorának színterei Csécsén és Túrístvándiban, Petőfi fája Magyar alatt. Vár a Tisza, a Túr (amiből több is van!), a Szamos és a Szenke partja, hol a nóta még mindig ugyanaz... Itt a legigazibb kedvelt hungaricumunk, a szilvapálinka (kóstolhatod Panyolától Penyigéig, Szamosszegtől Tarpáig, Barabásig), de ne hagyd ki az éjfekete lekvárt sem a „nemtudom” szilvából, s ebédre itt olyan kötött-tésztalevest meg tengerikásás töltött káposztát kapsz, hogy ahhoz tíz ujjad is kevés... A nagydobosi tökfesztiváltól a csekei cinkefesztyiválon át (nem madárkáról van szó, hanem ételféleségről!) a lápi disznótorosig számos nagy rendezvény várja az idelátogatót! Megcsodálhatod ritkaságszám-ba menő ipari műemlékeinket, a túristvándi vízimalmot, a tarpai szárazmalmot vagy az ecsedi „villanygyárat”. Nyaranta igazi felüdülést nyújt a tivadari, az ugornyai tiszai strand meg a Túr „bukója”, de vihetsz haza – a jóféle pálinka meg lekvár mellett – igazi beregi kereszt szemest is, a tákosi asszonyok keze munkáját. S ha teheted, zárandokolj el január 22-én Csekébe, a Magyar Kultúra Napjának országos nyitórendezvényére, mert a *Himnusz*t elénekelni annak születése helyén, hazai és külszági magyarokkal, életed egyik legszebb élménye lesz.

Ha nem mindjárt „Spanyolba”, „Görögbe” vagy „Olaszba” vezet utad, hanem e vidéket látogatod meg elébb, nem bánod meg! Erősödne hited, magyarságod, no meg gyarapodnál testen, lélekben is. Akkor tán Zsiga bátyánk, odafönt, örömmel

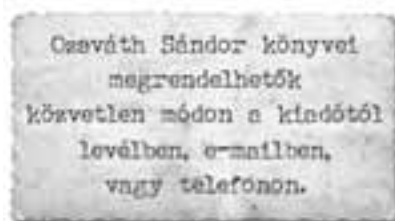
húzná át papirosán a címbéli szavakat, s helyébe ezt írhatná:
Az Isten tenyerén.

2011

TARTALOM

	<i>Isten tenyerén</i>	5			
I.	<i>Négyszázhatvan karakter</i>	11		XIX.	<i>Az eklézsia</i>
II.	<i>A szégyen napja</i>	15		XX.	<i>A híd</i>
III.	<i>Az oláh, a tót meg a cigány</i>	18		XXI.	<i>Az állomás</i>
IV.	<i>Asszonyok és lányok</i>	21		XXII.	<i>Boci-boci, tarka...</i>
V.	<i>A zszibin</i>	24		XXIII.	<i>Varjúnál</i>
VI.	<i>Egy öreg fűtiszító panasza</i>	27		XXIV.	<i>A hegedű</i>
VII.	<i>Merülés a mélybe</i>	31		XXV.	<i>A primás</i>
VIII.	<i>Sebészet, sebészet</i>	35		XXVI.	<i>Vadászaton</i>
IX.	<i>Kéz a zsebben</i>	39		XXVII.	<i>Betyár</i>
X.	<i>A lélek tükre</i>	42		XXVIII.	<i>Mester úr</i>
XI.	<i>Tace si face!</i>	45		XXIX.	<i>Szomszédoló</i>
XII.	<i>Bunkerek</i>	49		XXX.	<i>Balkáni Babel</i>
XIII.	<i>Magyarul</i>	52		XXXI.	<i>Szatmárban, Szilágyban</i>
XIV.	<i>Mint oldott kéve</i>	55		XXXII.	<i>Szatmárcseke felé</i>
XV.	<i>Örökség</i>	58		XXXIII.	<i>Az Isten háta mögött?</i>
XVI.	<i>Szüretkor</i>	61			
XVII.	<i>A községházán</i>	65			
XVIII.	<i>Az alma mater</i>	67			

© Ozsváth Sándor, 2012

Accordia kiadványszám:

Tájékozódás könyveinkről a kiadó honlapján:
www.accordiakiado.hu

ACCORDIA KIADÓ

Alapítás éve: 1998

1132 Budapest, Visegrádi u. 47.
(Alfa irodaház – bejárat: Victor Hugo u. 11–15.)
Telefon: (06-30) 212-0996, fax: (06-1) 239-2330
e-mail: drblazstibor@gmail.com

FELELŐS KIADÓ: Dr. Balázs Tibor igazgató

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Készült a ...

ISBN